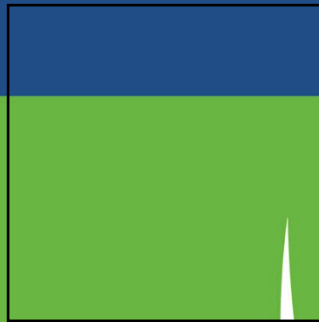

Participatiebeleid gemeente Bernheze

Concept, mei 2026

Vooraf

Samenwerken begint bij luisteren en elkaar ruimte geven. Participatie is voor ons dan ook geen losse stap in beleid, maar een manier van samen keuzes maken. Zoals een bewoner het treffend verwoordde: 'Participatie is eigenlijk samenwerking, waarbij soms de een en soms de ander het initiatief neemt. Het gaat erom dat onze stem gehoord wordt, dat onze ideeën en ervaringen serieus worden genomen en dat we invloed kunnen uitoefenen op wat er in onze omgeving gebeurt.'

Die woorden raken de kern. Want wie beter dan inwoners zelf kennen de dorpen, wijken en plekken waar zij wonen? In Bernheze willen we die kennis, ervaring en betrokkenheid serieus nemen en benutten bij de keuzes die we maken.

De afgelopen jaren is er veel veranderd op het gebied van participatie. Met de Wet versterking participatie krijgt de actieve betrokkenheid van inwoners, organisaties en andere belanghebbenden een stevige wettelijke basis. Tegelijkertijd willen wij participatie vooral concreet en praktisch maken. Niet als abstract begrip, maar als een manier waarop we samen werken aan de toekomst van onze gemeente.

Met dit participatiebeleid zetten we een stap richting een transparante en toekomstbestendige participatiecultuur, waarin samenwerking tussen gemeente, inwoners en maatschappelijke partners vanzelfsprekend is. Ik nodig onze inwoners van harte uit om mee te denken, ideeën te delen en actief deel te nemen. Samen maken we Bernheze sterker, leefbaarder en toekomstbestendig.

Met vriendelijke groet,
Mark de Man
Burgemeester van Bernheze

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

VOORAF	2
INHOUDSOPGAVE	3
1. INLEIDING: SAMEN MAKEN WE BERNHEZE	5
1.1 VAN VISIE NAAR BELEID	5
1.2 JURIDISCHE CONTEXT	5
1.3 HOE IS DIT BELEID TOT STAND GEKOMEN?	6
1.4 LEESWIJZER	7
2. SPELREGELS EN WETTELIJKE KADERS	8
2.1 DE OMGEVINGSWET	8
MOTIVERINGSPLICHT IN ALGEMENE ZIN	8
INSTRUMENTEN WAARVOOR PARTICIPATIE VERPLICHT IS	8
2.2 WET VERSTERKING PARTICIPATIE	10
3. ONZE VISIE OP PARTICIPATIE	11
3.1 WAT BEDOELLEN WE MET PARTICIPATIE IN BERNHEZE?	11
3.2 WAAROM PARTICIPATIE EN WAT WE WILLEN BEREIKEN	11
WE WILLEN MET PARTICIPATIE:	11
WAT PARTICIPATIE NIET IS	11
3.3 ONZE UITGANGSPUNTEN: ZO PAKKEN WE PARTICIPATIE AAN	12
4. HOE WERKEN WE SAMEN?	14
4.1 ROLLEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN	14
GEMEENTERAAD	14
COLLEGE	15
AMBTELIJKE ORGANISATIE	15
DE SAMENLEVING	16
4.2 SAMENWERKINGSVORMEN	17
VORMEN VAN PARTICIPATIE	17
INWONERSPARTICIPATIE	17
OVERHEIDSPARTICIPATIE	19
UITDAAGRECHT	20

5. BERNHEZER PARTICIPATIEMETHODIEK	22
5.1 DOEL VAN DE BERNHEZER PARTICIPATIEMETHODIEK	22
5.2 WERKEN MET PARTICIPATIE IN VIER STAPPEN	22
STAP 1 - VERKENNEN EN PLAN VAN AANPAK	22
STAP 2 - PARTICIPATIEONTWERP	23
STAP 3 - REALISATIE EN TERUGKOPPELING	24
STAP 4 - EVALUEREN EN LEREN	26
5.3 ONDERSTEUNINGSAANBOD	27
BIJLAGE 1: PARTICIPATIEVERSLAG	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
BIJLAGE 2: PARTICIPATIELADDER	53

1. Inleiding: Samen maken we Bernheze

Bernheze is in beweging. Onze dorpen groeien, de samenleving verandert en inwoners, ondernemers en organisaties willen meer invloed op hun leefomgeving. Tegelijk merken we dat vertrouwen in de overheid niet vanzelfsprekend is. Juist daarom willen we als gemeente dichterbij staan, luisteren en samen werken aan besluiten die recht doen aan wat er leeft.

Participatie speelt daarin een belangrijke rol. Niet als los project, maar als manier van samenwerken. We willen aansluiten bij de kennis, ervaring en betrokkenheid die in onze samenleving al aanwezig is. Samen nemen we verantwoordelijkheid, zodat deze energie ook echt meeweegt in onze besluiten.

1.1 Van visie naar beleid

In 2022 formuleerden we de participatievisie Samen Bernheze, als actualisatie van de visie op burgerparticipatie uit 2012. Sindsdien hebben we in de praktijk geleerd wat goed werkt, waar we tegenaan lopen en wat nieuwe wettelijke kaders van ons vragen. Met dit document zetten we de volgende stap: het participatiebeleid van de gemeente Bernheze.

Dit beleid brengt onze visie, uitgangspunten en manier van werken samen in een richtinggevend en praktisch kader. Het helpt om verwachtingen helder te maken voor inwoners en initiatiefnemers, maar ook voor medewerkers, bestuur en gemeenteraad. Zo weten we beter wat we van elkaar mogen verwachten wanneer we samen werken aan plannen, beleid en initiatieven in Bernheze.

Het participatiebeleid heeft hetzelfde ambitieniveau voor inwonersparticipatie als eerder is vastgesteld in de participatievisie Samen Bernheze. De ambities en uitgangspunten uit die visie vormen nog steeds het fundament. Wat dit beleid wél doet, is deze ambities concreter maken voor de dagelijkse praktijk. Daarnaast zijn onderwerpen die in de visie nog als ontwikkelrichting werden benoemd, zoals inwonersinitiatieven (overheidsparticipatie) en het uitdaagrecht, in dit beleid nader uitgewerkt en voorzien van duidelijke kaders.

Daarmee wordt participatie beter uitlegbaar, navolgbaar en proportioneel georganiseerd. Maatwerk en proportionaliteit blijven leidend. Het beleid ondersteunt medewerkers bij het maken van bewuste keuzes over wanneer, hoe en op welk niveau participatie passend is, binnen de beschikbare tijd en capaciteit.

1.2 Juridische context

Participatie is niet alleen wenselijk, maar ook wettelijk verankerd. De Omgevingswet en de Wet versterking participatie op decentraal niveau vragen van gemeenten dat inwoners en andere belanghebbenden tijdig en op een betekenisvolle manier worden betrokken bij beleidsontwikkeling en besluitvorming en dat duidelijk is welke ruimte er is voor initiatief vanuit de samenleving. Deze wettelijke kaders worden in hoofdstuk 2 nader toegelicht.

Voor de gemeente Bernheze betekenen deze wetten niet dat participatie een verplicht 'af te vinken' onderdeel is, maar dat we de wetten vertalen naar duidelijke uitgangspunten voor de samenwerking met inwoners en organisaties. Dit participatiebeleid vormt die vertaling: van wettelijke kaders naar de manier waarop participatie in de praktijk wordt georganiseerd, afgewogen en verantwoord.

Tegelijkertijd vraagt deze wettelijke context om een heldere afbakening. Dit participatiebeleid beschrijft hoe de gemeente Bernheze inwoners, initiatiefnemers en organisaties betreft bij beleidsontwikkeling, besluitvorming en uitvoering. Het beleid ziet toe op algemene participatieprocessen van de gemeente **en participatieprocessen in het kader van de Omgevingswet** en de manier waarop deze worden ingericht, onderbouwd en verantwoord. Participatie door initiatiefnemers in het kader van de Omgevingswet valt buiten de reikwijdte van dit beleid.

Specifieke vormen van medezeggenschap of participatie met een eigen wettelijke grondslag of beleidskader – zoals cliëntenparticipatie op grond van de Participatiewet, formele inspraakprocedures en zienswijzen, en subsidiebeleid – vallen ook buiten de reikwijdte van dit participatiebeleid. Waar deze instrumenten in de praktijk raken aan participatie, zorgen we voor een zorgvuldige samenhang.

1.3 Hoe is dit beleid tot stand gekomen?

Dit beleid is er voor iedereen die zich betrokken voelt bij Bernheze: inwoners, ondernemers, vrijwilligers, ambtenaren, bestuurders en raadsleden. Participatie betekent voor ons meer dan inspraak: het is samen denken, samen doen en soms samen beslissen. We willen ruimte bieden aan initiatief, eigenaarschap en samenwerking, zodat beleid en uitvoering beter aansluiten bij wat er leeft en nodig is.

“Participatie is eigenlijk een samenwerking, waarbij soms de een en soms de ander het initiatief neemt.” – inwoner gemeente Bernheze

Dit beleid is dan ook samen gemaakt. We bleven niet achter een bureau zitten, maar gingen in gesprek. We hebben geluisterd naar inwoners, ondernemers, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties. Ook binnen de organisatie is actief meegedacht op basis van ervaringen uit de praktijk.

De inzichten uit deze gesprekken, eerdere participatietrajecten en relevante wetgeving zijn samengebracht en vertaald naar wat past bij Bernheze. Zoals een deelnemer van een werksessie treffend zei:

“Wat ik waardevol vind, is dat iedereen hier zijn verhaal kwijt kan, ook als we het niet altijd eens zijn. Dat maakt het beleid sterker.” – inwoner gemeente Bernheze

Een nadere toelichting op het participatieproces en de opgehaalde input is opgenomen in het Participatieverslag in bijlage 1.

1.4 Leeswijzer

Dit participatiebeleid is opgebouwd van visie naar praktijk en bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Inleiding: dit hoofdstuk beschrijft de aanleiding voor dit participatiebeleid, hoe het tot stand is gekomen en hoe het zich verhoudt tot de wettelijke context.
2. Wettelijke kaders: in dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste wet- en regelgeving toe die van invloed zijn op participatie en leggen we uit wat deze betekenen voor de manier waarop Bernheze participatie vormgeeft.
3. Onze visie op participatie: hier beschrijven we wat participatie in Bernheze betekent, welke waarden en uitgangspunten daarbij centraal staan en hoe onze lokale identiteit richting geeft aan samenwerking met inwoners en organisaties.
4. Hoe werken we samen?: in dit hoofdstuk beschrijven we beleidsmatig hoe de samenwerking is ingericht: wie heeft welke rol, wie neemt initiatief en welke samenwerkingsvormen zijn er?
5. De Bernhezer participatiemethodiek: in dit hoofdstuk werken we uit hoe participatie en samenwerking in de praktijk worden vormgegeven. Het biedt praktische handvatten en een stappenplan voor het opzetten en uitvoeren van participatietrajecten.

2. Spelregels en wettelijke kaders

Participatie in Bernheze vindt plaats binnen wettelijke kaders. Deze kaders geven richting en stellen eisen, maar laten ook ruimte voor lokale keuzes. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe wij deze wetgeving vertalen naar de Bernhezer praktijk. Het doel is niet om wetten te herhalen, maar om duidelijk te maken wat zij betekenen voor de manier waarop wij samenwerken met inwoners, initiatiefnemers en organisaties.

Dit hoofdstuk is richtinggevend. Het beschrijft wanneer participatie aan de orde is en welke uitgangspunten daarbij gelden. De praktische uitwerking van participatie — hoe participatie wordt georganiseerd en uitgevoerd — is opgenomen in hoofdstuk 5. De juridische uitwerking is vastgelegd in de participatieverordening.

2.1 De Omgevingswet

De Omgevingswet stelt dat participatie een verplicht onderdeel is van besluitvorming over de fysieke leefomgeving. Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden moeten vroegtijdig kunnen meedenken over plannen en initiatieven die invloed hebben op hun leefomgeving. De wet schrijft niet precies voor hoe participatie moet worden ingericht, maar verplicht overheden wél om inzichtelijk te maken op welke manier belanghebbenden zijn betrokken en hoe hun inbreng is meegewogen. Deze motiveringsplicht geldt voor meerdere instrumenten onder de wet en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor zorgvuldig werken.

Motiveringsplicht in algemene zin

Voor besluiten over de fysieke leefomgeving geldt dat de gemeente moet motiveren:

- wie zijn betrokken;
- hoe participatie heeft plaatsgevonden;
- wat de opbrengsten zijn;
- hoe deze opbrengsten zijn meegewogen in het besluit.

De wet vraagt dus alleen om transparantie over het gevolgde participatieproces, de opbrengsten van dit proces en de manier waarop deze opbrengsten zijn meegewogen in het besluit. De wet schrijft niet voor hoe participatie moet worden vormgegeven of hoe intensief deze moet zijn. Door het ontbreken van dat wettelijke toetsingskader kan dus niet getoetst worden of de participatie ‘goed genoeg’ was.

Instrumenten waarvoor participatie verplicht is

Binnen de Omgevingswet zijn een aantal instrumenten aangewezen waarvoor participatie verplicht is. Het gaat daarbij om de omgevingsvisie, programma's en het omgevingsplan. Hieronder worden deze instrumenten afzonderlijk toegelicht.

Omgevingsvisie

Bij de omgevingsvisie is participatie verplicht. De gemeente moet inzichtelijk maken wie zijn betrokken, welke inbreng is opgehaald en hoe deze is meegewogen. De omgevingsvisie geeft richting aan toekomstige keuzes en daarom vraagt de wet om een zorgvuldig en transparant proces.

Programma's

Ook voor programma's is participatie verplicht. Programma's bevatten maatregelen voor het realiseren van doelen in de fysieke leefomgeving. Omdat deze maatregelen direct invloed hebben op uitvoering en keuzes in de praktijk, verlangt de wet dat belanghebbenden vroegtijdig kunnen meedenken. De gemeente legt vast wie is betrokken, hoe participatie heeft plaatsgevonden en hoe de inbreng is meegewogen.

Omgevingsplan

Voor het omgevingsplan is participatie verplicht. Het omgevingsplan bevat regels die direct doorwerken naar inwoners en ondernemers. Daarom verlangt de Omgevingswet dat belanghebbenden vroegtijdig kunnen meedenken over wijzigingen die hun leefomgeving raken. Voor het omgevingsplan geldt zowel een kennisgevingsplicht vooraf – waarin wordt aangegeven hoe participatie wordt georganiseerd – als een motiveringsplicht achteraf – waarin wordt toegelicht wie zijn betrokken, wat de opbrengst was en hoe deze is meegewogen. Omdat het omgevingsplan direct werkt naar inwoners en ondernemers, vraagt de wet om een helder en navolgbaar participatieproces.

Omgevingsvergunningen

De gemeenteraad kan gevallen aanwijzen waarin participatie een verplicht aanvraagvereiste is voor een omgevingsvergunning. Een actueel overzicht daarvan is te vinden op de website van de gemeente.

Bij deze omgevingsvergunningen moet de initiatiefnemer (de gemeente kan ook initiatiefnemer zijn) aangeven óf belanghebbenden zijn betrokken en, zo ja, hoe. De wet stelt geen vormeisen aan de manier waarop participatie wordt georganiseerd; de keuze voor proces en intensiteit ligt bij de initiatiefnemer (en blijft dus maatwerk). De gemeente beoordeelt niet de kwaliteit of vorm van dat proces, maar kan de inhoud van wat is ingebracht wel degelijk meewegen in de besluitvorming, voor zover relevant voor de vergunningscriteria.

De gemeente heeft voor initiatiefnemers een handreiking opgesteld. Hierin staat in het kort wanneer participatie nodig is, hoe initiatiefnemers hun omgeving kunnen betrekken en welke informatie de gemeente verwacht bij een aanvraag. De handreiking biedt praktische voorbeelden en hulpmiddelen, zodat initiatiefnemers hun plan zorgvuldig kunnen voorbereiden en duidelijk weten wat er van hen wordt verwacht.

Ruimte voor lokale invulling

De Omgevingswet biedt nadrukkelijk ruimte voor maatwerk. Niet elk initiatief vraagt om dezelfde vorm of intensiteit van participatie. In Bernheze maken we vooraf een bewuste afweging, waarbij de impact op de omgeving, het belang voor betrokkenen en de bestuurlijke relevantie leidend zijn.

2.2 Wet versterking participatie

De Wet versterking participatie heeft als doel om inwoners structureel meer invloed te geven op het lokaal bestuur. De wet benadrukt dat inwoners niet alleen moeten kunnen reageren op plannen van de gemeente, maar ook actief moeten kunnen meedenken, meepraten en initiatief kunnen nemen. De wet bepaalt daarnaast dat participatie moet worden toegepast bij het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van beleid, zodat inwoners in alle fasen van de beleidsvorming een duidelijke en betekenisvolle rol hebben. Hiermee wil de wetgever de afstand tussen inwoners en gemeente verkleinen, besluitvorming toegankelijker en transparanter maken en zorgen dat beleid beter aansluit bij wat er lokaal speelt.

De wet verplicht gemeenten daarom om participatie duidelijker te organiseren en vast te leggen in een participatieverordening. In deze verordening staat hoe inwoners kunnen deelnemen aan de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid, bij welke onderwerpen participatie wordt ingezet en hoe de gemeente motiveert wat er met de inbreng van inwoners is gedaan.

Bernheze kiest ervoor deze wet als kans te zien om de samenwerking met inwoners en maatschappelijke partners te versterken. We hebben gekozen voor variant 2 van de door Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gepubliceerde modelverordening. Dit betekent dat inwoners meer mogelijkheden hebben dan wettelijk verplicht is: zij kunnen niet alleen meepraten, maar ook zelf voorstellen indienen, ondersteuning vragen en – waar passend – gebruikmaken van het uitdaagrecht (zie hoofdstuk 4). Participatie wordt daarmee een vanzelfsprekender en toegankelijker onderdeel van het lokaal bestuur.

De participatieverordening en dit beleid vullen elkaar aan:

- de verordening regelt het juridische kader;
- dit beleid geeft richting aan onze manier van werken, verwachtingen en uitgangspunten;
- de participatiemethodiek maakt het concreet in de uitvoering.

De verordening wordt periodiek geëvalueerd om te waarborgen dat inwoners blijvend op een passende manier kunnen meedoen en dat participatie aansluit bij de praktijk in Bernheze.

3. Onze visie op participatie

3.1 Wat bedoelen we met participatie in Bernheze?

In Bernheze vinden we dat beleid en plannen sterker worden als we ze samen maken. Participatie betekent dat inwoners, ondernemers en organisaties actief betrokken zijn bij het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van beleid en projecten die hen raken. Dat kan op verschillende manieren. Soms neemt de gemeente het initiatief (inwonersparticipatie) en soms komen ideeën uit de samenleving zelf (overheidsparticipatie, inclusief uitdaagrecht). In beide gevallen draait het om samenwerken aan maatschappelijke waarde: luisteren, meedenken, meedoen en waar mogelijk meebeslissen.

In de praktijk lopen deze vormen vaak door elkaar. Het belangrijkste is niet hoe we participeren, maar waarom. Namelijk om samen tot betere en beter gedragen besluiten te komen. Of, zoals een inwoner tijdens een participatiebijeenkomst opmerkte:

“Participatie moet niet voelen alsof er een lijstje afgevinkt moet worden.” – inwoner gemeente Bernheze

3.2 Waarom participatie en wat we willen bereiken

Participatie versterkt wat Bernheze al kenmerkt: betrokken inwoners, ondernemers en organisaties, korte lijnen en een sterke sociale samenhang. Door samen te werken benutten we de kennis, ervaring en creativiteit die in de samenleving aanwezig is. Zo sluiten plannen beter aan bij wat er leeft, worden besluiten transparanter en ontstaat er meer wederzijds begrip en vertrouwen tussen inwoners en overheid.

We willen met participatie:

- Aansluiten bij de wensen en behoeften van de samenleving.
- De kwaliteit en uitvoerbaarheid van beleid en plannen verhogen.
- De samenwerking tussen gemeente en inwoners versterken.
- De betrokkenheid van inwoners vergroten.
- Helderheid geven over proces, rollen en belangen.

Wat participatie niet is

Participatie is geen garantie dat iedereen zijn zin krijgt. Bij het nemen van besluiten worden meerdere belangen afgewogen en staat het algemeen belang altijd centraal. Participatie is ook geen instrument om draagvlak achteraf te “regelen”: een goed participatieproces kan leiden tot draagvlak, maar geeft daar geen garantie op. Andersom betekent het ontbreken van draagvlak niet dat het proces niet zorgvuldig is doorlopen. Tot slot: niet iedereen hoeft of wil meedoen. We doen ons best om drempels te verlagen en ook minder gehoorde groepen te bereiken, maar volledige deelname is niet realistisch.

3.3 Onze uitgangspunten: zo pakken we participatie aan

Bernheze is een groene, landelijke gemeente met ruim 30.000 inwoners in vijf kernen en een groot buitengebied. Iedere kern heeft een eigen identiteit. Onze inwoners en ondernemers voelen zich verbonden, kennen hun omgeving en zijn maatschappelijk betrokken. Dorpsraden en burgerinitiatieven spelen een belangrijke rol als schakel tussen gemeente en samenleving.

Die lokale context vraagt om maatwerk: wat in Heesch werkt, hoeft niet te passen in Loosbroek of Vorstenbosch. Tegelijk willen we dat inwoners, ondernemers en organisaties in elke kern weten wat zij van ons mogen verwachten. Participatie werkt alleen goed als duidelijk is hoe we het aanpakken. Daarom hebben we uitgangspunten die richting geven aan ons handelen. Deze uitgangspunten sluiten naadloos aan bij de vijf beloften voor onze dienstverlening: we zijn er voor iedereen, we zijn helder en duidelijk, we zijn betrouwbaar, we zijn transparant en we maken onze dienstverlening zo makkelijk mogelijk.

1. We zorgen voor maatwerk

Er bestaat geen 'one size fits all'. Elk participatietraject vraagt om een aanpak die past bij het onderwerp, de impact en de mensen die betrokken zijn. We maken daarom per participatietraject een bewuste afweging over het doel van participatie, wie wordt betrokken en welke vorm van participatie passend is. Zo weten inwoners waar, wanneer en hoe zij mee kunnen denken en doen.

2. We maken participatie inclusief en toegankelijk

We doen extra moeite om mensen te bereiken die zich minder vanzelfsprekend laten horen. Daarom gebruiken we verschillende kanalen – van dorpskrant tot online platform – en zorgen we ervoor dat informatie begrijpelijk en op tijd beschikbaar is. Daarnaast bieden we verschillende manieren om mee te doen, zodat participatie aansluit bij hoe mensen leven, werken en meedoen in Bernheze. Inclusieve en toegankelijke participatie betekent ook dat mensen goed voorbereid kunnen meedoen. De gemeente zorgt ervoor dat deelnemers voldoende uitleg krijgen over het onderwerp, zodat zij begrijpen waar het over gaat en waarover zij kunnen meedenken. We betrekken mensen zo vroeg mogelijk, zodat hun inbreng ook echt wordt meegenomen in de keuzes die we maken.

3. We communiceren transparant

We zijn vooraf helder over het proces: wat is het doel, welke ruimte is er voor invloed en wat kan niet? We geven inzicht in rollen, verantwoordelijkheden en besluitvorming. We maken afspraken over het proces en de terugkoppeling en komen die na. Tijdens het participatietraject blijven we communiceren, ook als er even niets gebeurt. Na afloop geven we altijd terugkoppeling over wat met de inbreng is gedaan en waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt – of juist niet.

4. We combineren offline en online mogelijkheden

Door deze combinatie zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen op een manier die bij hen past. Het echte gesprek staat voorop; persoonlijk contact en ontmoeting zijn belangrijk om elkaar te begrijpen, standpunten te delen en samen afwegingen te maken. Tegelijk zetten we ook online middelen in om informatie te delen en mensen te betrekken. Dit vergroot namelijk het bereik en verlaagt drempels om mee te doen.

5. We zorgen voor respect en gelijkwaardigheid

We zorgen voor respect en gelijkwaardigheid in de manier waarop we samenwerken met inwoners, ondernemers en andere betrokkenen. Dat betekent dat we luisteren, zorgvuldig omgaan met verschillen van mening en zorgen voor een veilige en open manier van werken. We erkennen dat belangen soms botsen en zoeken naar oplossingen die recht doen aan zoveel mogelijk perspectieven. Gelijkwaardigheid betekent ook dat we duidelijk zijn over wat wel en niet kan, zodat verwachtingen realistisch blijven. Bij het maken van keuzes wegen we het algemeen belang mee.

6. We blijven samen leren en verbeteren

Participatie is een leerproces. Elk participatietraject biedt inzichten: wat ging goed, wat kan beter? We evalueren intern en vragen ook om feedback van participanten. Fouten erkennen we en successen vieren we. Om steeds slimmere en effectievere participatie te organiseren, delen we ervaringen binnen de organisatie en benutten bestaande kennis en data. Zo bouwen we aan een cultuur van continu verbeteren.

4. Hoe werken we samen?

Participatie betekent samenwerken. In dit hoofdstuk beschrijven we de rollen van de belangrijkste spelers en de vormen van samenwerking die Bernheze hanteert. Het gaat hierbij om wat participatie inhoudt, wie welke rol heeft en wat belanghebbenden kunnen verwachten. De praktische uitvoering staat in hoofdstuk 5.

4.1 Rollen en verantwoordelijkheden

Participatie in Bernheze is een samenspel tussen de gemeenteraad, het college, de ambtelijke organisatie en de samenleving. Voor een goed verloop is het belangrijk dat vooraf duidelijk is wie welke rol vervult en wie aanspreekbaar is.

Gemeenteraad

De gemeenteraad heeft in participatie een drievoudige rol: kaderstellend, controlerend en volksvertegenwoordigend.

Kaderstellend

De gemeenteraad stelt dit participatiebeleid vast en bepaalt daarmee de kaders waarbinnen participatie wordt vormgegeven. Bij complexe of politiek gevoelige onderwerpen kan de raad daarnaast op hoofdlijnen richting geven aan de participatie-aanpak. Het gaat hierbij met name om onderwerpen:

- o met grote maatschappelijke impact of brede politieke gevoeligheid;
- o waarbij vooraf nog wezenlijke beleidskeuzes openliggen;
- o waarbij de raad expliciet heeft aangegeven vroegtijdig betrokken te willen zijn.

Voor omgevingsprogramma's en andere beleidsinstrumenten die door het college worden vastgesteld, stelt het college de participatie-aanpak vast binnen de kaders van dit participatiebeleid. De raad wordt hierover geïnformeerd op de reguliere manier.

Controlerend

De raad bewaakt de kwaliteit van de uitvoering van het participatiebeleid, onder andere via de participatiekalender en evaluaties van participatietrajecten. Ook wordt periodiek bij complexe of gevoelige onderwerpen geïnformeerd over voortgang en knelpunten, zodat de raad aangesloten blijft bij de uitvoering.

Volksvertegenwoordigend

De raad haalt actief signalen en ideeën op bij inwoners en verwerkt deze input in besluitvorming. Zo kan de raad laten zien dat signalen uit de samenleving worden meegenomen in beleidsvoorstellen. De raad doet zelf ook aan participatie. Niet om het

collegeproces over te doen, maar om nieuwe inzichten op te halen en een indruk te krijgen van wat er onder inwoners speelt.

College

Het college is verantwoordelijk voor een zorgvuldige voorbereiding van beleid, plannen en besluiten en ziet erop toe dat participatie daar een logisch en betekenisvol onderdeel van vormt. Het college bepaalt de participatieaanpak binnen de kaders van dit beleid en legt hierover verantwoording af aan de gemeenteraad. Bij complexe of politiek gevoelige onderwerpen kan het college een startnotitie voorleggen aan de raad, zodat deze vooraf kaders voor het participatieproces kan meegeven.

Het college zorgt dat inwoners, initiatiefnemers en maatschappelijke partners tijdig worden betrokken, en dat duidelijk is welke ruimte er is voor invloed. Daarbij bewaakt het college dat participatie zorgvuldig, transparant en toegankelijk wordt georganiseerd. Het college stimuleert een open houding, nodigt actief uit tot samenwerking en ondersteunt de organisatie om participatie in de praktijk goed toe te passen.

Ambtelijke organisatie

De ambtelijke organisatie heeft een centrale rol in het vormgeven en uitvoeren van participatie. Medewerkers adviseren het college over passende participatieaanpakken, gebaseerd op kennis van het onderwerp, de omgeving, de betrokken partijen en de wettelijke verplichtingen. Zij vertalen bestuurlijke en maatschappelijke kaders naar een werkbaar participatieaanpak en begeleiden de uitvoering van participatietrajecten.

Medewerkers zijn verantwoordelijk voor:

- het adviseren van college en raad over keuzes in participatie, waaronder doelen, doelgroepen, beïnvloedingsruimte en aanpak;
- de praktische uitvoering van participatietrajecten, zoals het organiseren van bijeenkomsten, gesprekken, online en offline participatievormen en het vastleggen van opbrengsten;
- het bewaken van transparantie en toegankelijkheid, zodat inwoners weten hoe ze kunnen meedoen en welke invloed zij hebben;
- het opstellen van participatieverslagen en het inzichtelijk maken van wat met de inbreng is gedaan;
- het vroegtijdig betrekken van interne collega's en gebiedsprofessionals, zodat participatie goed is ingebed in de interne samenwerking;
- het lerend werken, door ervaringen te delen en verbeteringen door te voeren voor volgende participatietrajecten.

Onze medewerkers hebben een open, uitnodigende en respectvolle houding waarin luisteren, samenwerken en duidelijke communicatie centraal staan.

De samenleving

Inwoners, ondernemers en organisaties uit de gemeente Bernheze, de samenleving dus, zijn niet alleen belanghebbenden, maar ook mede-makers van de toekomst van onze dorpen. Zoals uit de gesprekken en bijeenkomsten met inwoners is gebleken:

“We willen samenwerken vanuit vertrouwen, gelijkwaardigheid en laagdrempeligheid.” – inwoner gemeente Bernheze

De gemeente Bernheze ziet de samenleving in de gemeente als partner, niet als doelgroep. Inwoners, ondernemers en organisaties vervullen verschillende rollen, zoals individuele betrokkenen, initiatiefnemers, dorpsraden en belangenvertegenwoordigers en adviesgroepen en panels.

Individuele betrokkenen

Individuele betrokkenen spelen een belangrijke rol in participatie. Dit zijn inwoners, ondernemers en organisaties die meedoen zonder namens een vaste structuur of achterban te spreken. Zij brengen persoonlijke ervaringen, lokale kennis en perspectieven in die anders moeilijk zichtbaar worden. Hun betrokkenheid helpt de gemeente om uiteenlopende zorgen, ideeën en belangen in beeld te krijgen, juist omdat zij vaak direct vanuit de praktijk van het dagelijks leven reageren. De gemeente nodigt hen actief uit, zorgt dat meedoen laagdrempelig is en maakt duidelijk welke invloed zij kunnen hebben. Hun inbreng wordt betrokken bij de afwegingen in beleidsontwikkeling en besluitvorming. Zo dragen individuele betrokkenen bij aan een breed en realistisch beeld van wat er in Bernheze leeft.

Initiatiefnemers

Dit zijn inwoners, verenigingen, ondernemers, maatschappelijke of commerciële organisaties die zelf een initiatief nemen dat invloed heeft op de leefomgeving of het beleid in Bernheze. De gemeente ondersteunt waar nodig met kennis, formats, richtlijnen en advies. Voor initiatieven die onder de Omgevingswet vallen, gelden specifieke eisen voor participatie.

Dorpsraden en belangenvertegenwoordigers

De gemeente vindt samenwerking met deze groepen belangrijk. Zij weten wat er speelt bij de inwoners en vervullen een brugfunctie naar de gemeente. Ze brengen signalen in en koppelen resultaten terug naar hun achterban. Dorpsraden hebben een bijzondere positie binnen dit netwerk. Zij behartigen het dorpsbelang van hun kern, adviseren gevraagd en ongevraagd en bevorderen de samenwerking tussen inwoners en lokale partijen. De samenwerking is vastgelegd in een convenant. Hierin staan afspraken over overleg, rolverdeling en participatieniveau.

Adviesgroepen en panels

Bernheze werkt met adviesraden en klankbordgroepen zoals de Adviesraad Sociaal Domein, de Ouderen Overleggroep Bernheze (OOB) en het Integraal Platform Gehandicaptenbelangen (IPG). Zij adviseren gevraagd en ongevraagd over maatschappelijke onderwerpen. Daarnaast krijgt de gemeente inzicht in de samenleving en wat er leeft door gebruik te maken van panels, inwonerspeilingen en periodieke gesprekken.

4.2 Samenwerkingsvormen

In Bernheze werken we met drie hoofdsamenwerkingsvormen: inwonersparticipatie, overheidsparticipatie en het uitdaagrecht. Elke vorm heeft een eigen karakter, rol en verwachtingspatroon.

Vormen van participatie

Wie neemt het initiatief?	Wat houdt het in?	Vorm
Gemeente	De gemeente betreft inwoners, ondernemers en organisaties actief bij beleid, plannen en projecten.	Inwonersparticipatie
Samenleving	De gemeente ondersteunt en faciliteert inwoners, ondernemers en organisaties bij hun plannen en initiatieven.	Overheidsparticipatie
Samenleving	Inwoners of lokale organisaties kunnen een gemeentelijke taak overnemen als zij denken dat zij deze taak beter, anders en/of goedkoper kunnen uitvoeren.	Uitdaagrecht

Inwonersparticipatie

Inwonersparticipatie betekent dat de gemeente inwoners actief betreft bij beleid, plannen en projecten die hun leefomgeving raken. Voor elk participatietraject bepalen we vooraf hoeveel invloed inwoners kunnen hebben, wie betrokken worden en hoe de inbreng wordt gebruikt en teruggekoppeld. Wie we betrekken, hangt af van het onderwerp, de impact en de belangen die spelen. Soms gaat het om de hele gemeente of een bepaalde kern, soms om een specifieke doelgroep of belanghebbenden.

Om helder te maken welke rol inwoners in een participatietraject kunnen vervullen, gebruiken we de participatieladder. Deze loopt van informeren tot meebeslissen en helpt zowel de gemeente als inwoners om verwachtingen en mogelijkheden vooraf duidelijk te maken. De 5 niveaus van de participatieladder:

1. Informeren

Het eerste niveau gaat over het proactief en duidelijk informeren. Informatie wordt begrijpelijk gedeeld, zodat inwoners, ondernemers en organisaties kunnen volgen wat er speelt en vragen kunnen stellen of zorgen kunnen uiten.

“Ik wil weten wat er gaat gebeuren in mijn buurt, zodat ik kan inschatten wat dat voor mij betekent.” – inwoner gemeente Bernheze

2. Mening vragen

Wanneer de gemeente wil peilen wat inwoners, ondernemers en organisaties denken, wordt actief gevraagd om feedback. Deze input wordt meegenomen in de besluitvorming, waardoor keuzes beter aansluiten bij de wensen van de samenleving en bij vormgeving van plannen. We koppelen op hoofdlijnen terug wat er is opgehaald en hoe deze signalen worden meegenomen in het vervolg.

“Het voelt goed dat mijn mening gehoord wordt, mijn idee doet ertoe.” – inwoner gemeente Bernheze

3. Advies vragen

Soms is er behoefte aan diepere inbreng. Dan nodigt de gemeente de samenleving uit om inhoudelijk advies te geven. Hun kennis en ervaring helpen plannen te verbeteren. We leggen vervolgens uit hoe het advies wordt meegenomen, of waarom er eventueel van wordt afgeweken.

“Onze ervaring telt; wij kennen onze buurt door en door en weten wat er nodig is.” – inwoner gemeente Bernheze

4. Co-producen

Bij sommige projecten werken de samenleving en gemeente samen aan oplossingen vanaf de planvormingsfase. In dit niveau zijn inwoners, ondernemers en organisaties niet enkel adviseurs, maar actieve bouwers van de plannen.

“Co-producen helpt ons plannen maken die echt aansluiten.” – inwoner gemeente Bernheze

5. Meebeslissen

Bij beslissingen over het eindresultaat kunnen inwoners, ondernemers en organisaties directe invloed uitoefenen op keuzes. Het is duidelijk welke ruimte zij hebben en hoe hun stem wordt meegenomen.

“Wanneer je echt mee mag beslissen, zie je dat je inbreng terugkomt in het eindresultaat.” – inwoner gemeente Bernheze

Elk participatietraject kent zijn eigen dynamiek. Daarom is het mogelijk – en vaak logisch – dat binnen één participatietraject verschillende niveaus van de participatieladder worden toegepast. In de ene fase of bij het ene onderwerp kan het bijvoorbeeld gaan om informeren of het ophalen van meningen, terwijl in een andere fase of bij een ander onderwerp meer ruimte is voor adviseren, meedenken of zelfs co-creëren. Het niveau

beweegt mee met het doel van de fase, de beschikbare ruimte voor invloed en de behoeften van de betrokkenen. Dit maakt participatie flexibel én afgestemd op wat op dat moment nodig is.

Bernheze Bespreekt – jaarlijks moment voor gemeentebrede participatie

Bij gemeentebrede onderwerpen gebruiken we ons jaarlijkse inwonersevenement Bernheze Bespreekt. Dit is de plek waar we samen met inwoners in gesprek gaan over grote of maatschappelijke vraagstukken die meerdere kernen raken. Door deze vaste structuur stemmen we participatietrajecten beter op elkaar af en houden we de betrokkenheid breed en duurzaam geborgd, ook wanneer rollen of functies binnen de organisatie veranderen.

Overheidsparticipatie

Overheidsparticipatie betekent dat de gemeente actief meedoet met initiatieven die vanuit de samenleving komen. Dit kunnen inwoners, ondernemers, verenigingen of andere organisaties zijn die een idee of project willen oppakken. De gemeente sluit aan waar zij waarde kan toevoegen, variërend van meedenken tot ondersteunen met kennis of vergunningen. Hierbij hanteren we een positieve grondhouding: *ja, mits...* Initiatieven kunnen uiteenlopen van buurtgroen, ontmoetingsactiviteiten en leefbaarheid tot energie, veiligheid of sociale projecten.

Wat kunnen initiatiefnemers verwachten?

Initiatiefnemers kunnen rekenen op:

1. Ruimte om met ideeën te komen.
2. Een serieuze en zorgvuldige behandeling van hun initiatief door de gemeente.
3. Duidelijkheid over wat de gemeente wel en niet kan doen.
4. Ondersteuning waar nodig, zonder dat het eigenaarschap wordt overgenomen, bijvoorbeeld door het delen van kennis en het bieden van handvatten.
5. Een positieve houding van de gemeente: initiatieven worden actief bekeken, begeleid en waar nodig wordt meegedacht.
6. Zo snel mogelijk duidelijkheid over het vervolg, bijvoorbeeld in de vorm van een reactie: ja, ja-mits of nee.

Waar we naar kijken bij de beoordeling van een initiatief

De gemeente ondersteunt een initiatief als het:

1. binnen Bernheze plaatsvindt;
2. maatschappelijke meerwaarde heeft, bijvoorbeeld voor leefbaarheid, duurzaamheid, veiligheid en ontmoeting;
3. laat zien dat er aandacht is voor de omgeving en dat betrokkenen op een passende manier zijn meegenomen;
4. geen onevenredige negatieve gevolgen heeft voor andere inwoners of betrokkenen;

5. past bij de gemeentelijke taken, wettelijke kaders en doelen, of goed onderbouwt waarom een uitzondering wenselijk is;
6. door de initiatiefnemers zelf wordt uitgevoerd of mede-uitgevoerd (“handen uit de mouwen”);
7. financieel haalbaar is binnen de mogelijkheden van de gemeente;
8. op een duurzame manier kan worden voortgezet, bijvoorbeeld door duidelijke afspraken over beheer en onderhoud.

“Timmer het niet dicht aan de voorkant – laat ons maar komen met initiatieven en beoordeel deze dan.” Inwoner gemeente Bernheze

Welke rollen kan de gemeente innemen?

Niet elk initiatief vraagt dezelfde inzet. Samen met initiatiefnemers wordt de rol gekozen die past bij de situatie:

1. Kaders bewaken. De gemeente beoordeelt of het initiatief mag, past binnen beleid en regels, of dat er ruimte is om van kaders af te wijken.
2. Leiding nemen. De gemeente kan de regie voeren op het proces of de afstemming, terwijl het initiatief en het eigenaarschap bij de initiatiefnemers blijven.
3. Mogelijk maken. De gemeente ondersteunt initiatiefnemers met expertise, contacten, vergunningen of beperkte middelen.
4. Niet mee bemoeien. Als een initiatief mag en veilig is, maar niet tot de gemeentelijke taken behoort, laat de gemeente het volledig aan inwoners over.

In alle gevallen blijft het eigenaarschap bij de initiatiefnemers. Bij elk initiatief worden afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden.

Hoe start een initiatief?

Initiatiefnemers worden actief uitgenodigd om hun idee te delen. Voor initiatieven die onder de Omgevingswet vallen, geldt de Handreiking Participatie gemeente Bernheze 2022. Voor andere initiatieven gebruikt de gemeente een laagdrempelige benadering: ideeën kunnen direct worden ingediend. De gemeente beoordeelt vervolgens samen met de initiatiefnemers of het initiatief door kan gaan.

Uitdaagrecht

In Bernheze krijgen inwoners ruimte om actief bij te dragen aan hun leefomgeving. Soms willen mensen niet alleen meedenken, maar zelf een taak uitvoeren die nu door de gemeente wordt uitgevoerd. Dit kan omdat zij denken dat dit beter, anders en/of goedkoper kan. Wanneer inwoners de gemeente vragen een taak aan hen over te dragen, noemen we dat het uitdaagrecht (right to challenge).

Het uitdaagrecht is een bijzondere vorm van samenwerking tussen gemeente en samenleving. Het gaat een stap verder dan inwoners- of overheidsparticipatie: inwoners nemen zelf verantwoordelijkheid voor de uitvoering van een publieke taak.

Deze paragraaf vormt een beleidskader voor het uitdaagrecht. De gemeente wil dit op een kleinschalige en leerzame manier invoeren: eerst ervaring opdoen, daarna waar nodig uitbreiden.

Wanneer is een uitdaging mogelijk?

Niet elke taak kan worden overgenomen. Het moet gaan om een taak die overdraagbaar is, uitvoerbaar blijft in de lokale context en waarvan kwaliteit en continuïteit kunnen worden gegarandeerd. Een uitdaging wordt alleen in behandeling genomen wanneer in ieder geval aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- De taak speelt binnen de gemeente Bernheze.
- De taak is juridisch overdraagbaar.
- Het initiatief heeft aantoonbare maatschappelijke waarde, bijvoorbeeld doordat het bijdraagt aan leefbaarheid, duurzaamheid, veiligheid, ontmoeting of sociale samenhang.
- Er is sprake van betrokkenheid van de samenleving of steun onder direct belanghebbenden, bijvoorbeeld door reacties, steunbetuigingen of deelname.
- Het initiatief heeft geen onevenredige negatieve gevolgen voor andere inwoners of betrokkenen, zoals aantoonbare overlast, uitsluiting of aantasting van veiligheid.
- De uitvoering past binnen gemeentelijke en wettelijke kaders.
- De kosten voor de gemeente zijn niet hoger dan de huidige uitvoering, of eventuele meerkosten worden gerechtvaardigd door aantoonbare maatschappelijke meerwaarde.
- Kwaliteit en continuïteit kunnen minstens op het huidige niveau worden gegarandeerd.
- De initiatiefnemers hebben een duidelijke lokale binding.
- De initiatiefnemers beschikken over een passende rechtsvorm (bijv. stichting of vereniging) of zijn bereid deze te organiseren, zodat verantwoordelijkheden, aansprakelijkheid en continuïteit goed zijn geregeld.
- Er is een transparante begroting, organisatieopzet en rolverdeling.

Besluitvorming en borging

Het college van burgemeester en wethouders besluit over het al dan niet honoreren van een uitdaging. Bij grotere, gevoelige of politiek-bestuurlijk relevante taken kan het college de gemeenteraad vragen om vooraf kaders te stellen. Wanneer een uitdaging wordt geaccepteerd, worden afspraken vastgelegd in een overeenkomst. Daarin worden onder andere verantwoordelijkheden, kwaliteitsafspraken, looptijd, monitoring en beëindiging vastgelegd.

Leren en ontwikkelen

De gemeente gebruikt de ervaringen met het uitdaagrecht om het beleid, de uitvoering en de ondersteuning verder te verbeteren. Dit gebeurt op basis van evaluaties, ervaringen van initiatiefnemers en betrokken inwoners, en signalen vanuit de organisatie. Geaccepteerde uitdagingen worden geëvalueerd. De geleerde lessen worden gedeeld en, waar mogelijk, benut om initiatiefnemers beter te ondersteunen en anderen te inspireren.

5. Bernhezer participatiemethodiek

5.1 Doel van de Bernhezer participatiemethodiek

De Bernhezer participatiemethodiek biedt één herkenbare en toegankelijke werkwijze voor het organiseren van participatie. De methodiek helpt medewerkers, bestuurders maar ook inwoners om bewuste keuzes te maken over het doel van participatie, wie betrokken worden en welke ruimte er is voor invloed. Ze sluit aan bij onze visie op samenwerken, bij de wettelijke verplichtingen en bij wat inwoners en partners van ons mogen verwachten. Zo zorgen we voor duidelijkheid, maatwerk en een zorgvuldige aanpak in elke fase van een participatietraject.

5.2 Werken met participatie in vier stappen

Participatie is niet nieuw voor Bernheze, maar de manier waarop we ermee werken bij ontwikkeling van plannen, projecten en beleid verandert. Waar participatie eerder een bewuste keuze was, is het nu door de veranderde wettelijke kaders een verplicht onderdeel van beleid, projecten en initiatieven. De vraag is daarom niet langer óf we participeren, maar hoe: met welk doel, met welke invloed voor betrokkenen en binnen welke ruimte en kaders.

Deze ontwikkeling vraagt om praktische, toekomstbestendige werkwijze bij ontwikkeling van plannen, projecten en beleid die is bedoeld voor medewerkers en bestuurders. Zij gebruiken deze werkwijze om bewuste keuzes te maken over participatie: hoe, met welke intensiteit en binnen welke kaders. Een aanpak die past binnen de huidige wetgeving en bij de manier waarop Bernheze wil samenwerken met inwoners, ondernemers en organisaties.

De werkwijze bestaat uit vier stappen:

1. Verkennen en plan van aanpak
2. Participatieontwerp
3. Realisatie en terugkoppeling
4. Evalueren en leren

In dit hoofdstuk beschrijven we op hoofdlijnen hoe deze stappen eruitzien en welke uitgangspunten daarbij gelden en wat de inwoners belangrijk vinden. De praktische uitwerking, hulpmiddelen en formats zijn onderdeel van het uitvoeringsprogramma dat na vaststelling van dit beleid wordt opgesteld. Voor de leesbaarheid wordt hieronder over initiatief gesproken, daaronder vallen plannen, projecten en beleidsvraagstukken.

Stap 1 - Verkennen en plan van aanpak

In de eerste fase wordt het initiatief verkend om zo tot een plan van aanpak te komen. De gemeente brengt helder in beeld waar het initiatief over gaat, wie erbij betrokken zijn, welke belangen spelen en welke ruimte er is voor invloed. Dit zorgt dat participatie bewust en zorgvuldig wordt ingezet en dat vooraf duidelijk is wat wel en niet mogelijk is.

In deze fase kijken we ook of eerdere participatie, kennis of opbrengsten relevant zijn voor het initiatief. Waar dat kan, benutten we bestaande inzichten en stemmen participatietrajecten op elkaar af. Zo voorkomen we dat mensen meerdere keren over hetzelfde onderwerp worden bevroegd en blijft participatie betekenisvol.

Wat gebeurt er in deze stap

In deze fase verkent de gemeente het initiatief op hoofdlijnen. Belangrijke vragen zijn onder andere:

- Wat is het initiatief en wat is de aanleiding?
- In welke fase bevindt het initiatief zich en wat is de geplande doorlooptijd?
- Waarom wordt participatie ingezet, op welk moment en wat is het beoogde doel?
- Welke belangen en waarden spelen een rol voor de gemeenschap, gemeente en andere betrokkenen?
- Welke wettelijke, bestuurlijke en organisatorische kaders gelden?
- Welke partijen en doelgroepen zijn betrokken of worden geraakt?
- Is er al eerder participatie geweest over dit onderwerp of een vergelijkbaar vraagstuk en welke inzichten kunnen we daarvan benutten?

Een belangrijk onderdeel van deze stap is het bepalen van de ruimte voor invloed. Niet ieder initiatief biedt dezelfde mogelijkheden: soms ligt de nadruk op meedenken, soms op adviseren of co-creatie, soms op meebeslissen. En soms zijn er meerdere niveaus binnen een participatietraject. De gemeente is hierover vanaf het begin transparant.

Resultaat van deze stap

Aan het einde van stap 1 zijn de kaders van het initiatief en het participatietraject duidelijk. Deze uitkomsten vormen de basis voor het participatieontwerp in stap 2. Voor de praktische uitwerking kunnen medewerkers gebruikmaken van de *Participatiewerkwijze Bernheze*. De bijbehorende hulpmiddelen en formats zijn onderdeel van het uitvoeringsprogramma dat na vaststelling van dit beleid wordt opgesteld en hulpmiddelen die op een later moment worden ontwikkeld.

Wat inwoners belangrijk vinden voor stap 1 – Verkennen en plan van aanpak

- Vroeg betrekken: doe de verkenning samen met de omgeving.
- Geef duidelijke kaders: inwoners willen weten waar hun inbreng verschil maakt.
- Heldere en begrijpelijke uitleg over het vraagstuk.
- Deel bestaande kennis over het onderwerp.
- Laagdrempelige manieren om eerste ideeën of zorgen te delen.
- Actief en divers bereik, niet alleen de vaste gezichten.

Stap 2 - Participatieontwerp

In deze stap wordt de verkenning vertaald naar een concreet en uitvoerbaar participatieontwerp. Het ontwerp geeft duidelijkheid over hoe participatie wordt georganiseerd, wie welke rol vervult, welke werkvormen en middelen worden ingezet en

hoe de opbrengsten worden verwerkt en teruggekoppeld. Zo weten alle betrokkenen wat er van hen wordt verwacht en hoe zij kunnen bijdragen.

Wat gebeurt er in deze stap

Op basis van de verkenning maken we keuzes over het verloop van het participatietraject. Belangrijke elementen zijn:

- Planning en fasering: wanneer en op welke momenten worden deelnemers betrokken?
- Doelgroepen: wie wordt actief betrokken en welke groepen verdienen extra aandacht (inclusief minder vanzelfsprekende deelnemers)?
- Vorm en intensiteit van participatie: welke werkvormen en middelen zijn passend? Denk aan bijeenkomsten, workshops, digitale platforms, informatievoorziening en terugkoppeling.
- Rolverdeling en regie: wie coördineert het participatietraject intern, welke rol hebben externe partners en deelnemers?
- Omgaan met belangen en spanningen: hoe worden tegenstrijdige belangen zichtbaar gemaakt en meegenomen?
- Opbrengsten en terugkoppeling: hoe worden ideeën, opmerkingen en besluiten vastgelegd en teruggekoppeld?

Het participatieontwerp wordt vastgelegd in een participatieplan, dat als leidraad dient voor het verdere participatietraject. We ontwikkelen hiervoor bij het opstellen van het uitvoeringprogramma formats en een toolbox.

Transparantie en verwachtingen

De gemeente zorgt dat deelnemers weten waarover zij kunnen meepraten en meebeslissen, welke invloed zij hebben, wat er met hun inbreng gebeurt en wanneer terugkoppeling volgt. Heldere communicatie aan de voorkant voorkomt teleurstellingen en vergroot het vertrouwen in het participatietraject.

Resultaat van deze stap

Aan het einde van stap 2 is er een vastgesteld participatieplan. Vanaf dit moment kan het participatietraject starten met stap 3: realisatie en terugkoppeling.

Wat inwoners belangrijk vinden voor stap 2 – Participatieontwerp

- Maatwerk in vorm en aanpak, passend bij onderwerp en doelgroep.
- Meerdere manieren om mee te doen: dialoog én laagdrempelige vormen.
- Duidelijkheid over het niveau van invloed per fase en de rollen van de betrokkenen.
- Toegankelijke communicatie voor iedereen.

Stap 3 - Realisatie en terugkoppeling

In deze stap wordt het participatieontwerp daadwerkelijk uitgevoerd. De gemeente zet de geplande activiteiten op, betreft deelnemers en faciliteert de afgesproken vorm van participatie. Het doel is dat inwoners, ondernemers en andere betrokkenen hun kennis,

ervaringen en ideeën kunnen inbrengen en dat deze input op een gestructureerde manier wordt vastgelegd én teruggekoppeld.

Wat gebeurt er in deze stap

De gemeente faciliteert één of meerdere participatiemomenten, passend bij het gekozen participatieniveau en de doelstellingen uit het participatieontwerp. Daarbij geldt dat:

- de gekozen werkvormen aansluiten bij het doel van de participatie en de doelgroep;
- de gemeente actief zorgt voor toegankelijkheid en inclusiviteit;
- het gesprek op een open en respectvolle manier wordt gevoerd;
- en input wordt verzameld, beoordeeld en vastgelegd.

Zorgvuldige uitvoering

De gemeente heeft tijdens de uitvoering een actieve rol in het bewaken van de kwaliteit van het proces. Dit betekent onder meer dat vooraf duidelijk is wat deelnemers kunnen beïnvloeden en wat niet, deelnemers gelijkwaardig worden behandeld en dat ook minder vanzelfsprekende stemmen worden gehoord.

Bij participatietrajecten met meerdere participatiemomenten bewaakt de gemeente de samenhang tussen deze momenten en de relatie met besluitvorming.

Vastleggen en terugkoppelen

Een essentieel onderdeel van deze stap is het vastleggen van de opbrengst van participatie in een participatieverslag. De gemeente zorgt dat zichtbaar wordt wat is ingebracht. Maar ook hoe deze input is meegewogen in keuzes en voorstellen. En ook: welke suggesties zijn niet overgenomen, inclusief heldere toelichting. We leggen ook de vervolgstappen uit en hoe deelnemers hierover worden geïnformeerd.

Het participatieverslag vormt de brug naar de volgende stap: evalueren en leren. Het geeft zowel interne als externe belanghebbenden inzicht in het proces en de gemaakte keuzes.

Resultaat van deze stap

Aan het einde van stap 3 is het participatieproces uitgevoerd volgens het ontwerp en is de opbrengst inzichtelijk gemaakt voor deelnemers, bestuur en organisatie in een participatieverslag. Daarmee ontstaat een stevige basis voor besluitvorming én voor reflectie in stap 4.

Wat inwoners belangrijk vinden voor stap 3 – Realisatie en terugkoppeling

- Ruimte voor echte dialoog met de juiste mensen.
- Transparante terugkoppeling: wat is ingebracht en wat is ermee gedaan?
- Respectvolle omgang en gelijke kansen voor alle stemmen.
- Evenwichtige inbreng, niet alleen de luidste stemmen.

Stap 4 - Evalueren en leren

Evalueren is een onmisbare stap in ieder participatietraject. Het gaat niet alleen om wat is opgehaald, maar vooral om hoe het proces is verlopen: tussen gemeente en deelnemers, tussen verschillende belangen en binnen de organisatie zelf. Door te leren van elk participatietraject kan de gemeente participatie effectiever, inclusiever en transparanter maken.

Evaluatie vindt plaats op twee niveaus:

- Intern binnen de organisatie: collega's kijken terug op het proces en beoordelen hoe de samenwerking, planning, keuzes en werkvormen hebben gewerkt.
- Extern samen met deelnemers: er wordt teruggekoppeld hoe hun inbreng is gebruikt en hoe het participatieproces is ervaren.

Wat gebeurt er in deze stap

De gemeente reflecteert intern op het participatietraject: zijn de doelen bereikt, zijn de juiste mensen bereikt, zijn werkvormen passend en is samenwerking soepel verlopen? Verbeterpunten en leerervaringen worden geïdentificeerd en vastgelegd, bijvoorbeeld in een beknopt overzicht van leerpunten en acties voor toekomstige participatietrajecten. Vervolgens toetsen we de ervaring van de deelnemers: was het proces duidelijk, inclusief en passend bij hun verwachtingen, en wat kan de gemeente de volgende keer beter doen?

Samenbrengen van inzichten

De interne en externe evaluatie worden gecombineerd om het participatieproces te optimaliseren. Daarbij wordt gekeken naar:

- Aansluiting van verwachtingen en uitkomsten.
- Effectiviteit van communicatie en terugkoppeling.
- Versterking van vertrouwen en betrokkenheid van deelnemers.
- Verbeteringen voor toekomstige participatietrajecten.

Resultaten van stap 4

Na afronding van stap 4 heeft de gemeente een helder beeld van hoe het participatieproces is verlopen. Medewerkers weten wat goed werkte en waar verbeterpunten liggen, zowel op inhoudelijk niveau als in de samenwerking met deelnemers. Ze hebben inzicht in de ervaringen van de deelnemers: of zij zich gehoord voelden, of het proces duidelijk was en of hun inbreng daadwerkelijk werd meegenomen. Deze inzichten worden gebruikt om toekomstige participatietrajecten effectiever, inclusiever en transparanter in te richten. Tegelijkertijd draagt de evaluatie bij aan de professionele ontwikkeling van de organisatie: het helpt teams en bestuur om keuzes, aannames en processen te toetsen en voortdurend te verbeteren.

Wat inwoners belangrijk vinden voor stap 4 – Evalueren en leren

- Actief vragen naar ervaringen voor verbetering.
- De evaluatie delen met de deelnemers
- Uitleg over gemaakte afwegingen en keuzes.
- Bereikbaarheid voor vragen of nieuwe ideeën na afloop.

5.3 Ondersteuningsaanbod

Bij de Bernhezer participatiewerkwijze hoort een ondersteuningsaanbod voor medewerkers en bestuurders. Dit aanbod is bedoeld om de toepassing van de participatiemethodiek in de praktijk te ondersteunen.

De Bernhezer participatiemethodiek beschrijft de hoofdfasen van participatie en de afwegingen die daarbij horen. Deze methodiek wordt verder uitgewerkt om medewerkers te helpen bij het maken van bewuste keuzes over het doel van participatie, wie betrokken worden, welke ruimte er is voor invloed en welke aanpak daarbij past. Bij deze uitwerking hoort een participatietoolbox met praktische hulpmiddelen, zoals formats, checklists en voorbeelden. De toolbox ondersteunt medewerkers bij het vertalen van de methodiek naar de praktijk en wordt doorlopend aangevuld op basis van ervaringen.

Daarnaast investeert de gemeente in leren en ondersteuning, zodat medewerkers en bestuurders participatie zorgvuldig en consistent kunnen toepassen. Hoe dit leren en ondersteunen wordt vormgegeven, beweegt mee met de praktijk en wordt buiten dit beleid verder uitgewerkt.

Het ondersteuningsaanbod en de uitwerking van de methodiek ontwikkelen zich mee met de ervaringen in Bernheze. Zo blijft participatie een lerend en herkenbaar onderdeel van de manier van werken.

Bijlage 1

Participatieverslag

1. Inleiding

Dit beleid beschrijft hoe we inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties betrekken bij beleid, plannen en initiatieven die hun leefomgeving raken. Participatie is het onderwerp van dit beleid. Daarom hebben we ervoor gekozen om het niet uitsluitend ambtelijk of bestuurlijk te ontwikkelen, maar om dit te doen in samenspraak met de samenleving en de organisatie. Participatie is vanaf het begin een belangrijk onderdeel geweest van dit traject.

We hebben er bewust voor gekozen om voorafgaand aan het schrijven van het beleid breed input op te halen en na het opstellen van een eerste versie te toetsen of het beleid herkenbaar is en aansluit bij wat eerder is opgehaald.

Daarnaast is gebruikgemaakt van inzichten uit het participatietraject voor de participatievisie van 2022. Deze eerdere opbrengsten vormden een aanvullende context voor het huidige beleid.

2. Doel van dit verslag

Dit participatieverslag laat zien hoe participatie is georganiseerd bij het opstellen van het participatiebeleid, welke inbreng is opgehaald en hoe deze inbreng is verwerkt in het participatiebeleid.

Het verslag vormt daarmee een transparante onderbouwing van het participatiebeleid.

3. Opzet van het participatieproces

Het participatieproces is bewust in twee duidelijk te onderscheiden fases ingericht:

Fase 1 – Verkennen en ophalen (vóór het schrijven van het beleid)

Het doel van deze fase was het ophalen van ervaringen, wensen, aandachtspunten en dilemma's rondom participatie.

Fase 2 – Toetsen en aanscherpen (na het schrijven van de eerste versie)

Het doel van deze fase was om te toetsen of het conceptbeleid herkenbaar is, aansluit bij de opgehaalde input en voldoende duidelijk is.

In beide fases zijn verschillende doelgroepen betrokken, met passende werkvormen.

4. Fase 1 - Verkennende fase: participatie vóór het schrijven van het beleid

In dit hoofdstuk gaan we verder in op fase 1, de verkennende fase. Tijdens deze fase organiseerden we een interne werksessie met medewerkers, een themabijeenkomst met het college, twee bijeenkomsten met inwoners, ondernemers en dorpsraden. Daarnaast zijn we langsgeweest bij de werkgroep Democratische Kwaliteit en gingen we de straat op.

4.1 Bijeenkomsten met inwoners, ondernemers en dorpsraden

Op 10 november en 1 december 2025 organiseerden we bijeenkomsten voor inwoners,

ondernemers en dorpsraadleden uit Loosbroek, Vorstenbosch en Heeswijk-Dinther. Raads- en burgerleden waren aanwezig om te horen en vragen te stellen. We lichten hieronder toe wat er uit deze bijeenkomsten is gekomen. In bijlage 1 vindt u de volledige terugkoppeling van beide bijeenkomsten.

Deelnemers

De uitnodiging voor de bijeenkomsten is gedeeld op de socials, de website, in de Mooi Bernheze krant en via de dorpsraden. In totaal waren er bij beide bijeenkomst ongeveer 60 deelnemers aanwezig.

De bijeenkomsten

Tijdens deze bijeenkomsten werd toegelicht wat participatie nu eigenlijk is. Vervolgens mochten de deelnemers aangeven of ze het eens of oneens waren met een stelling, waardoor hun visie op participatie duidelijk werd. Daarna werden de deelnemers opgedeeld in groepjes. De groepjes mochten aan de slag met een aantal vragen over waarden voor participatie, wat goed werkt of beter kan, de manier van betrokkenheid, het omgaan met input en de ideale samenwerking. Hierna werden de bewonersinitiatieven tegen het licht gehouden met een aantal stellingen. Tot slot kwam het uitdaagrecht aan bod.

De gesprekken leverden een aantal terugkerende thema's op:

- Inwoners willen vroeg betrokken worden, met duidelijke uitleg over waar invloed mogelijk is. Duidelijke kaders helpen om verwachtingen te managen en zorgen ervoor dat duidelijk is waar wel en niet over meegedacht kan worden.
- Maatwerk is belangrijk: niet elk onderwerp vraagt dezelfde aanpak. Er is behoefte aan een aanpak die past bij het ontwerp en de situatie. Soms is het goed om een brede groep inwoners te betrekken, soms werkt een kleinere, gerichte aanpak beter. Flexibiliteit is hierbij belangrijk.
- Duidelijke, begrijpelijke communicatie en zichtbare terugkoppeling zijn essentieel. Het moet duidelijk zijn waar er ruimte is om mee te denken en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt. Dit zorgt ervoor dat mensen zich betrokken blijven voelen.
- Participatie vraagt om respect, gelijkwaardigheid en vertrouwen. Samen verantwoordelijkheid dragen staat centraal. Vertrouwen in elkaar is belangrijk om samen tot goede plannen en besluiten te komen.
- Eigenaarschap en wederkerigheid worden belangrijk gevonden. Inwoners willen meedenken over wat ze zelf kunnen doen en waar de gemeente nodig is.

Over burgerparticipatie

In de bijeenkomsten gaven deelnemers aan dat burgerparticipatie voor hen draait om het actief betrekken van inwoners bij beleid, plannen en projecten die hun leefomgeving raken. Daarbij is niet alleen het moment van meedoen belangrijk, maar ook de duidelijkheid vooraf over de ruimte voor invloed.

Deelnemers benadrukten dat participatie niet gelijkstaat aan ‘je zin krijgen’. Zij gaven aan begrip te hebben voor het maken van afwegingen door de gemeente, mits deze afwegingen inzichtelijk en goed gemotiveerd zijn. Het vroegtijdig betrekken van inwoners wordt gezien als een manier om betere plannen te maken en draagvlak te vergroten, niet als garantie voor overeenstemming.

Over overheidsparticipatie (inwonersinitiatieven)

Over overheidsparticipatie gaven deelnemers aan dat zij het belangrijk vinden dat de gemeente ruimte biedt aan initiatieven vanuit de samenleving en daarbij actief meedenkt. Tegelijkertijd werd benadrukt dat het eigenaarschap van initiatieven bij inwoners moet blijven en dat de gemeente helder moet zijn over wat zij wel en niet kan betekenen.

Deelnemers gaven aan dat ondersteuning gewenst is, bijvoorbeeld in de vorm van meedenken, kennis delen of het helpen navigeren binnen regels en procedures. Daarbij werd ook uitgesproken dat duidelijke spelregels nodig zijn om verwachtingen te managen en om te voorkomen dat initiatieven vastlopen op onduidelijkheid of verschillen in behandeling.

Over uitdaagrecht

Het uitdaagrecht riep interesse op bij deelnemers, maar ook vragen. Deelnemers zagen het uitdaagrecht als een kans om samenwerking tussen gemeente en samenleving te versterken, mits duidelijk is aan welke voorwaarden moet worden voldaan.

Aandachtspunten die werden genoemd zijn onder meer continuïteit, kwaliteit, financiering en de inzet van vrijwilligers. Deelnemers gaven aan dat het belangrijk is om het uitdaagrecht niet te zien als een instrument om taken ‘over de schutting te gooien’, maar als een vorm van partnerschap waarin afspraken helder worden vastgelegd.

De inzichten

Deze inzichten zijn systematisch verwerkt in het beleid. In de checklist ‘Wat hebben we wel en niet verwerkt’ is per thema inzichtelijk gemaakt welke input is overgenomen, waar dit terugkomt in het beleid en welke punten (nog) niet of slechts deels zijn verwerkt, met toelichting waarom. De checklist is terug te vinden in bijlage 2.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	Bijeenkomsten inwoners, ondernemers en dorpsraden
Doel	Ophalen van ervaringen en wensen rondom participatie
Doelgroep	Inwoners, ondernemers, dorpsraden
Moment	Vóór het schrijven van het beleid
Werkvorm	Dialogbijekomsten
Ruimte voor invloed	Adviserend: input gebruikt als inhoudelijke basis voor beleid
Wat opgehaald	Vroeg betrekken, maatwerk, duidelijke communicatie, eigenaarschap

Verwerking	Systematisch verwerkt; zie checklist in bijlage 2
------------	---

4.2 De straat op in Bernheze

Om ook inwoners te bereiken die minder snel naar een bijeenkomst komen, zijn we letterlijk de straat op gegaan in de week van 12 januari 2026. Met een banner, stickers en online vragenlijst gingen we de dorpen van Bernheze in. Op markten in verschillende dorpen zijn gesprekken gevoerd en is de korte vragenlijst afgenomen.

In totaal spraken we 38 inwoners uit Loosbroek, Heesch, Heeswijk-Dinther, Nistelrode en Vorstenbosch. De meeste gesprekspartners waren tussen de 46 en 65 jaar (39%) of 65+ (34%), 21% was tussen de 31 en 45 jaar en twee respondenten (5%) waren tussen de 18 en 30 jaar.

De meerderheid van de gesproken inwoners wil in een vroeg stadium betrokken worden. Ze vinden dat de participatie laagdrempeliger is als de uitleg duidelijk is en meedoen weinig tijd kost. Er moet volgens hen bovendien de mogelijkheid zijn tot persoonlijk contact. Inwoners verwachten vooral meedenkende ondersteuning van de gemeente bij eigen initiatieven. Terugkoppeling blijkt cruciaal: het uitblijven daarvan werkt ontmoedigend.

Deze signalen onderstrepen het belang van duidelijke communicatie, maatwerk en zichtbare terugkoppeling en zijn meegenomen in de uitgangspunten en methodiek.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	De straat op in Bernheze
Doel	Bereiken van inwoners die minder snel deelnemen aan bijeenkomsten
Doelgroep	Inwoners in verschillende kernen
Moment	Vóór het schrijven van het participatiebeleid
Werkvorm	Straatgesprekken en korte vragenlijst
Ruimte voor invloed	Adviserend, signalerend
Wat is opgehaald	Voorkeur voor vroege betrokkenheid, behoefte aan laagdrempelige vormen, belang van persoonlijke benadering en terugkoppeling
Hoe verwerkt in beleid	Verwerkt in uitgangspunten over toegankelijkheid, maatwerk, communicatie en terugkoppeling

4.3 Interne werksessie met medewerkers

Met medewerkers is een interne werksessie georganiseerd waarin is gereflecteerd op bestaande ervaringen met participatie. Aan de hand van prikkelende stellingen en herkenbare, fictieve casussen gingen ze met elkaar in gesprek over participatie. Centraal stonden vragen als:

- Wanneer is participatie geslaagd?
- Hoe ga je om met verwachtingen en kaders?

- Hoe voorkom je participatie als ‘afvinklijstje’?
- Hoe combineer je inclusiviteit met uitvoerbaarheid?

Uit de sessie bleek dat er behoefte is aan meer houvast en eenduidigheid, duidelijke keuzes over doel, doelgroep en invloed, en expliciete aandacht voor verwachtingsmanagement en terugkoppeling. Daarnaast blijkt dat er spanningen zijn tussen inclusiviteit en uitvoerbaarheid. Medewerkers gaven aan dat het heel belangrijk is dat ze een goede methodiek hebben die ze kunnen volgen.

Deze input is verwerkt in de uitgangspunten voor participatie, de keuze voor een herkenbare participatiemethodiek en expliciete aandacht voor doelbepaling, kaders en terugkoppeling.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	Interne werksessie participatie
Doel	Inzicht krijgen in ervaringen en dilemma's van medewerkers bij participatie
Doelgroep	Beleidsmedewerkers en uitvoerende medewerkers
Moment	Vóór het schrijven van het participatiebeleid
Werkvorm	Werksessie met dilemma's, stellingen en casusbesprekingen
Ruimte voor invloed	Adviserend: input richtinggevend voor uitgangspunten en methodiek
Wat opgehaald	Behoeft aan houvast, duidelijke kaders, verwachtingsmanagement en terugkoppeling
Verwerking	Verwerkt in uitgangspunten en gebruikt bij de keuze voor en uitwerking van de methodiek

4.4 Werkgroep Democratische Kwaliteit

Op 4 december 2025 is het participatiebeleid besproken in de werkgroep Democratische Kwaliteit, waarin ook leden van het presidium deelnamen. In deze bijeenkomst is gereflecteerd op de wens van inwoners om intensief betrokken te worden bij beleid en besluitvorming en op de rolverdeling tussen gemeente, raad en inwoners.

De werkgroep gaf aan dat het waardevol is om adviezen en signalen van inwoners op te halen, maar dat de gemeenteraad verantwoordelijk blijft voor de uiteindelijke besluitvorming. Daarbij werd het belang van duidelijke kaders en verantwoording achteraf benadrukt: inzichtelijk maken wat wel en niet is meegenomen en waarom.

Ook is gesproken over ruimte voor initiatieven van inwoners. De werkgroep onderstreepte dat wettelijke kaders en afspraken noodzakelijk zijn, onder meer vanwege financiële consequenties en inzet van gemeentelijke capaciteit. Tegelijkertijd werd aangegeven dat er tot nu toe relatief weinig bewonersinitiatieven zijn en dat hier niet te terughoudend mee omgegaan hoeft te worden.

De input uit deze bijeenkomst is gebruikt als reflectie bij het formuleren van uitgangspunten over betrokkenheid, kaders en verantwoording in het participatiebeleid.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	Werkgroep Democratische Kwaliteit/presidium
Datum	4 december 2025
Doel	Reflecteren op intensieve betrokkenheid van inwoners, kaders, besluitvorming en bewonersinitiatieven
Doelgroep	Leden werkgroep Democratische Kwaliteit en presidium
Moment	Vóór het schrijven van het participatiebeleid
Werkvorm	Gesprek en reflectie aan de hand van vragen
Ruimte voor invloed	Verkenkend en adviserend
Wat is opgehaald	Afweging tussen intensieve betrokkenheid en rol van de raad, belang van duidelijke kaders, noodzaak van verantwoording achteraf, aandacht voor spelregels bij bewonersinitiatieven
Hoe verwerkt in beleid	Gebruikt bij het formuleren van uitgangspunten, rollen en verantwoording in het participatiebeleid

5. Fase 2 – Toetsende fase: participatie na het schrijven van het beleid

5.1 Beleidsproeverij

Na het opstellen van de eerste versie van het participatiebeleid is op 11 februari 2026 een beleidsproeverij georganiseerd voor inwoners, ondernemers en dorpsraden. De uitnodiging voor de proeverij is gedeeld op de socials, de website, in de Mooi Bernheze krant en via de dorpsraden. Ook kregen de deelnemers van de eerste bijeenkomsten een persoonlijke uitnodiging.

Deelnemers

In totaal namen 19 personen deel aan de bijeenkomst. De groep bestond uit een mix van ‘gewone’ inwoners, leden van dorps- en wijkraden, vertegenwoordigers van adviesorganen zoals het IPG en de Adviesraad Sociaal Domein en vier raads- of burgerleden. Daarmee was een breed spectrum aan perspectieven uit de Bernhezese samenleving vertegenwoordigd.

De beleidsproeverij

De beleidsproeverij bestond uit drie rondes waarin telkens een onderdeel van het concept participatiebeleid centraal stond:

1. Uitgangspunten & beloften – het fundament van het beleid.
2. Rollen, participatievormen & invloed – de samenwerking tussen inwoners en gemeente.

3. Proces & verwachtingen – de vier stappen van de Bernhezer participatiemethodiek.

Aan de hand van werkbladen, opdrachten en gesprekken gaven deelnemers feedback op herkenbaarheid, volledigheid, scherpheid en toepasbaarheid van de voorgestelde beleidsonderdelen.

De beleidsproeverij leverde niet alleen algemene herkenning op, maar ook gerichte feedback op specifieke onderdelen van het participatiebeleid. Deze feedback geeft inzicht in waar het beleid aansluit bij verwachtingen en waar verdere verduidelijking of aanscherping nodig is.

Uitgangspunten en beloften

De vijf beloften en zeven uitgangspunten werden in de kern herkend. Deelnemers vroegen vooral om meer concretisering: wat betekenen deze uitgangspunten in de praktijk en wat mogen inwoners hiervan verwachten? Met name begrippen als 'iedereen', 'transparant' en 'betrouwbaar' riepen vragen op. Deze opmerkingen hebben geleid tot aangescherpte formuleringen en een meer praktische uitwerking van de uitgangspunten in het beleid.

Rollen, participatievormen en invloed

De drie participatievormen (inwonersparticipatie, overheidsparticipatie en uitdaagrecht) werden als herkenbaar ervaren, maar deelnemers gaven aan dat de gebruikte terminologie voor inwoners verwarrend kan zijn. Daarnaast was er behoefte aan duidelijkheid over rollen, wederkerigheid en wat inwoners concreet van de gemeente mogen verwachten. Ook bij de niveaus van invloed werd aangegeven dat deze helpen om verwachtingen te verduidelijken, mits vooraf duidelijk is welk niveau wanneer wordt toegepast en waarom. Deze feedback is verwerkt door teksten te verduidelijken en consistentere begrippen te hanteren.

Proces, methodiek en verwachtingen

De Bernhezer participatiemethodiek werd in de basis herkend. Deelnemers gaven aan dat de stappen logisch zijn, maar vroegen om aanvullende uitleg over hoe deze stappen in de praktijk worden toegepast. Met name bij terugkoppeling, afwegingen en evaluatie werd gevraagd om meer houvast. Deze input heeft geleid tot een explicietere beschrijving van de stappen, inclusief aandacht voor evalueren en leren.

Algemene reflectie

Tot slot werd in de beleidsproeverij benoemd dat de hoeveelheid informatie in korte tijd voor sommige deelnemers intensief was. Deze reflectie wordt meegenomen bij toekomstige participatiemomenten, door informatie waar mogelijk te faseren en vooraf beter te duiden wat deelnemers kunnen verwachten.

Een overzicht van de resultaten is terug te vinden in bijlage 3. De verwerking van alle opmerkingen en suggesties is vastgelegd in de bijbehorende checklist, die terug te vinden is in bijlage 4. Per punt is daarin inzichtelijk gemaakt wat is aangepast, wat is toegelicht en wat bewust niet is gewijzigd, inclusief motivatie.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	Beleidsproeverij
Doel	Toetsen herkenbaarheid en begrijpelijkheid conceptbeleid
Doelgroep	Inwoners, ondernemers, dorpsraden
Moment	Na eerste versie participatiebeleid
Werkvorm	Beleidsproeverij per thema
Ruimte voor invloed	Adviserend
Wat opgehaald	Verduidelijkingsvragen, tekstsuggesties, uitvoerbaarheid
Verwerking	Teksten aangescherpt; keuzes gemotiveerd vastgelegd

5.2 Werksessie participatiemethodiek met medewerkers

Tot slot is een werksessie georganiseerd waarin specifiek is ingezoomd op de Bernhezer participatiemethodiek. Hierin is besproken hoe medewerkers de stappen ervaren, waar behoefte is aan ondersteuning en hoe leren en evalueren een plek krijgen.

Deze sessie heeft geleid tot aanscherpingen in de methodiek en tot expliciete aandacht voor evaluatie en leren.

Onderdeel	Toelichting
Participatiemoment	Werksessie participatiemethodiek
Doel	Toetsen van toepasbaarheid van de Bernhezer participatiemethodiek
Doelgroep	Medewerkers
Moment	Na eerste versie beleid
Werkvorm	Interne werksessie
Ruimte voor invloed	Adviserend
Wat is opgehaald	Behoeftte aan ondersteuning, duidelijkheid over rollen, leren en evalueren
Hoe verwerkt in beleid	Methodiek aangescherpt en expliciete aandacht voor evaluatie

6. Wat heeft het participatieproces opgeleverd?

Het participatieproces heeft geleid tot duidelijke uitgangspunten voor participatie, een herkenbare en toepasbare participatiemethodiek, expliciete aandacht voor inclusiviteit, maatwerk en terugkoppeling, heldere rollen voor gemeente, inwoners, dorpsraden en initiatiefnemers, en een beleid dat zichtbaar is gebaseerd op opgehaalde ervaringen en wensen.

Daarnaast is met de checklists inzichtelijk gemaakt wat wel is verwerkt, wat deels is verwerkt en wat (nog) niet is opgenomen, met onderbouwing. De checklists vindt u in de bijlage van het verslag.

6.1 Wat niet (volledig) is verwerkt en waarom

Uit de participatiebijeenkomsten met inwoners, ondernemers en dorpsraden kwam een breed en consistent beeld naar voren van wat participatie in Bernheze zou moeten zijn. Het overgrote deel van deze input is verwerkt in het participatiebeleid en de bijbehorende methodiek.

Tegelijkertijd zijn er enkele aandachtspunten die niet of slechts deels zijn opgenomen in het participatiebeleid. Deze keuzes zijn bewust gemaakt en worden hieronder toegelicht.

Bereik van specifieke doelgroepen

Deelnemers gaven aan dat het bereiken van specifieke groepen, zoals inwoners met taalbarrières, laaggeletterden, jongeren en ouderen, extra aandacht vraagt. Dit aandachtspunt is in het participatiebeleid benoemd onder het uitgangspunt van inclusieve en toegankelijke participatie.

Er zijn echter geen concrete doelgroepstrategieën of vaste werkwijzen per doelgroep opgenomen in het participatiebeleid. Hiervoor is bewust gekozen, omdat dit onderwerp breder is dan participatie alleen en raakt aan gemeentelijke communicatie, dienstverlening en inclusiebeleid. Het vastleggen van specifieke aanpakken per doelgroep past daarom beter in een bredere communicatie- of inclusievisie dan in het participatiebeleid zelf.

Van praten naar doen/actiegerichtheid

Inwoners gaven aan dat participatie volgens hen meer zou moeten leiden tot concrete actie en zichtbare resultaten, en minder zou moeten blijven hangen in praten. Dit signaal is herkend en deels verwerkt in de praktische insteek van het participatiebeleid, onder andere via de participatieladder en de aandacht voor overheidsparticipatie en inwonersinitiatieven.

Er is echter niet gekozen voor het opnemen van een expliciet principe of norm die participatie altijd koppelt aan directe actie of uitvoering. De reden hiervoor is dat participatie verschillende doelen kan dienen, zoals het ophalen van perspectieven, het verbeteren van plannen, het vergroten van begrip of het afwegen van belangen. Niet elk participatietraject leidt direct tot uitvoering of zichtbare actie, en het beleid wil ruimte laten voor deze variatie.

6.2 Samenvattend

De punten die niet of slechts deels zijn verwerkt, zijn niet buiten beschouwing gelaten, maar bewust afgebakend. Het participatiebeleid richt zich op het bieden van duidelijke uitgangspunten, rollen en een herkenbare werkwijze voor participatie. Voor thema's die organisatiebreed zijn of verder reiken dan participatie alleen, zoals doelgroepgerichte communicatie of uitvoeringskeuzes, is gekozen deze niet vast te leggen in dit beleid.

Met deze afwegingen is het participatiebeleid zowel helder als uitvoerbaar gehouden, terwijl de opgehaalde signalen wel herkenbaar blijven in de gekozen richting.

7. Afronding

Met dit participatieverslag laten we zien dat participatie niet alleen heeft plaatsgevonden, maar ook zichtbaar is doorvertaald in het participatiebeleid. Het verslag draagt bij aan transparantie, verantwoording en vertrouwen, en vormt tegelijk een basis om participatie in de toekomst te blijven verbeteren.

Bijlagen participatieverslag

Bijlage 1 – Terugkoppeling 10 november en 1 december

Hallo betrokken Bernhezenaren,

Op 10 november spraken inwoners, ondernemers en dorpsraadleden uit Loosbroek, Vorstenbosch en Heeswijk-Dinther in CC Servaes over participatie in de gemeente Bernheze. Raads- en burgerleden waren aanwezig om toe te horen en vragen te stellen. Tijdens de avond hebben we ervaringen gedeeld, ideeën besproken en wensen uitgesproken over hoe participatie vorm kan krijgen. Via deze weg willen we jullie nogmaals hartelijk bedanken voor de avond. Jullie openheid, kritische vragen en creatieve ideeën droegen bij aan een waardevolle avond. Hieronder lees je wat we samen hebben opgehaald en hoe we samen verder gaan.

Top 5 inzichten uit de avond

1. **Vroeg betrekken:** Jullie vinden het belangrijk om al in een vroeg stadium mee te denken over plannen en beleid. Daarbij willen jullie weten waar jullie inbreng echt verschil kan maken. Duidelijke kaders helpen om verwachtingen te managen en zorgen ervoor dat duidelijk is waar wel en niet over meegedacht kan worden.
2. **Maatwerk:** Er is behoefte aan een aanpak die past bij het onderwerp en de situatie. Niet elk thema vraagt om dezelfde manier van participatie. Soms is het goed om een brede groep inwoners te betrekken, soms werkt een kleinere, gerichte aanpak beter. Flexibiliteit is hierbij belangrijk.
3. **Meer manieren om mee te doen:** Participatie moet voor iedereen toegankelijk zijn. Dit betekent dat er verschillende, laagdrempelige en persoonlijke manieren moeten zijn om mee te doen. Zo kan iedereen op een manier die bij hem of haar past betrokken raken.
4. **Respect & vertrouwen:** Samen verantwoordelijkheid dragen staat centraal. Inwoners en gemeente moeten elkaar serieus nemen en respecteren. Vertrouwen in elkaar is belangrijk om samen tot goede plannen en besluiten te komen.
5. **Heldere communicatie:** Goede communicatie is essentieel. Jullie willen graag weten waar ruimte is om mee te denken en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt. Duidelijke uitleg en terugkoppeling zorgen ervoor dat mensen zich betrokken blijven voelen.

Kernwoorden uit de sessie:

Invloed • Meedoen • Samen • Luisteren • Maatwerk • Laagdrempelig • Respect • Vertrouwen • Lef

Wat jullie verder zeiden

Over burgerparticipatie

Burgerparticipatie gaat over het actief betrekken van inwoners bij het beleid, plannen en projecten van de gemeente.

Samen aan de slag

Bij dit onderwerp ging het vooral over samen doen en eigenaarschap. Jullie gaven aan dat jullie niet alleen willen praten, maar samen willen werken aan concrete resultaten.

“De gemeente: dat zijn wij!”

“Niet lullen maar poetsen!”

Vroeg erbij, maar wel met richting

Jullie gaven aan dat jullie graag vanaf het begin mee willen denken, maar dat het wel duidelijk moet zijn waar jullie inbreng verschil maakt.

“Als je vroeg begint, zorg dan wel goed voor kader. Waar is ruimte, waar niet.”

“Betrek ons eerder. Er worden twee opties voorgelegd die helemaal niet interessant zijn, terwijl er echt meer zijn.”

Maatwerk en variatie

Niet elke aanpak vraagt om dezelfde aanpak en er is behoefte aan verschillende, laagdrempelige vormen van participatie.

“Het voelt soms alsof er afgevinkt moet worden. Dit gevoel moet eraf!”

“De gemeente moet andere manieren aanbieden, niet per se meer.”

“Spreek mensen ook eens meer aan als ze aan de balie komen bijvoorbeeld.”

Duidelijke communicatie

Goede communicatie en terugkoppeling zijn belangrijk om inwoners betrokken te houden.

“Zorg dat inwoners ook goed gevoed zijn met info, zodat ze ook echt kunnen meepraten.”

Over overheidsparticipatie (inwonersinitiatieven)

Overheidsparticipatie betekent dat inwoners zelf initiatieven nemen, waarbij de gemeente een ondersteunende of faciliterende rol heeft.

Ruimte voor ideeën

Jullie vinden het belangrijk dat er ruimte is om met ideeën te komen, zonder dat alles direct vastligt in regels. Samen met de gemeente kan dan gekeken worden wat mogelijk is en hoe het initiatief het beste uitgevoerd kan worden.

“De gemeente moet zeggen: Kom maar en zeg wat het idee is, daarna kijken we hoe we met de regels om kunnen gaan.”

“Af en toe mogen we ook best buiten de lijntjes kleuren en denken.”

Over uitdaagrecht

Het uitdaagrecht houdt in dat inwoners of maatschappelijke partijen taken van de gemeente kunnen overnemen als ze denken het beter, slimmer of goedkoper te kunnen.

Onbekendheid en drempels

Jullie hadden vooral vragen over hoe het precies werkt, welke taken het betreft en wat de voorwaarden zijn. Ook gaven jullie aan dat het uitdaagrecht duidelijk en aantrekkelijk moet worden uitgelegd. Onbekendheid met de regels, financiële zaken en de duur van een taak werden genoemd als mogelijke drempels. Jullie willen graag vooraf weten waar je aan toe bent voordat je een taak van de gemeente overneemt.

“Het uitdaagrecht moet vooral goed uitgelegd worden. Wanneer kan het, wat zijn de kaders en maak het aantrekkelijk.”

Het vervolg

Aan het einde van de avond gingen we in gesprek over hoe de opbrengsten van de avond worden teruggekoppeld. Jullie gaven aan dat jullie graag een vervolg zien. We spraken af dat wij daar met een voorstel voor zouden komen.

“Niet alleen terugkoppeling, maar ook motiveringsdocument.”

Wat vinden jullie?

We hebben ons best gedaan om de inzichten uit de avond zo goed mogelijk samen te vatten. Maar we horen graag wat jullie vinden. Dus heb je vragen, suggesties of wil je gewoon eens verder praten? Dan horen we dat graag.

Nogmaals dank voor je betrokkenheid, je ideeën en je energie. We hopen je snel weer te ontmoeten. In de mail bij dit verslag vinden jullie ons voorstel voor de volgende stap.

Met hartelijke groet,

Team Participatie Bernheze

Terugkoppeling bijeenkomst 1 december

Hallo betrokken Bernhezenaren,

Op 1 december spraken inwoners, ondernemers en dorpsraadleden uit Heesch en Nistelrode in Nesterlé over participatie in de gemeente Bernheze. Raads- en burgerleden waren aanwezig om toe te horen en vragen te stellen. Tijdens de avond hebben we ervaringen gedeeld, ideeën besproken en wensen uitgesproken over hoe participatie vorm kan krijgen. Via deze weg willen we jullie nogmaals hartelijk bedanken voor de avond. Jullie openheid, kritische vragen en creatieve ideeën droegen bij aan een waardevolle avond. Hieronder lees je wat we samen hebben opgehaald en hoe we samen verder gaan.

Top 5 inzichten uit de avond

1. **Vroeg betrekken:** Het juiste moment kiezen om inwoners te betrekken blijft lastig. Vroeg meedenken is waardevol, maar het is belangrijk vooraf duidelijk te

maken waarover inwoners kunnen meepraten en wat al vaststaat. Duidelijke kaders zijn nodig, maar er moet ook ruimte zijn voor verschillende meningen.

2. **Draagvlak & evenwicht:** Het gaat om het vinden van balans tussen alle perspectieven. Iedereen moet de kans krijgen om mee te denken, zodat plannen breed gedragen worden. Niet alleen het aantal deelnemers telt, maar ook de kwaliteit van de plannen en het luisteren naar verschillende geluiden.
3. **Maatwerk:** De aanpak hangt af van het onderwerp en de situatie. Soms werkt een standaardaanpak, maar vaak is maatwerk nodig, zeker bij gevoelige onderwerpen. Flexibiliteit is belangrijk om aan te sluiten bij de mensen en het moment.
4. **Communicatie & toegankelijkheid:** Duidelijke en begrijpelijke communicatie is belangrijk. Gebruik verschillende kanalen, zodat ook mensen die minder digitaal vaardig zijn bereikt worden. Door te laten zien wat er met de inbreng gebeurt, worden meer mensen gemotiveerd om mee te doen.
5. **Eigenaarschap & wederkerigheid:** Inwoners willen meedenken over wat ze zelf kunnen doen en waar de gemeente nodig is. Samen verantwoordelijkheid nemen en open samenwerken zorgt voor goede plannen en duidelijkheid voor iedereen.

Kernwoorden uit de sessie:

Meedoen • Deelnemen • Onderdeel zijn van • Samen • Samenwerken • Verbinden • Luisteren • Initiëren • Wederzijds respect • Kennis delen • Eigenaarschap

Wat jullie verder zeiden

Over burgerparticipatie

Burgerparticipatie gaat over het actief betrekken van inwoners bij het beleid, plannen en projecten van de gemeente.

Iedereen doet mee

Tijdens de avond werd duidelijk dat draagvlak ontstaat door het horen van verschillende meningen en perspectieven. Niet alleen de meest aanwezigen of luidsten bepalen het resultaat; iedereen moet de kans krijgen om mee te doen. Het activeren van inwoners en het opbouwen van vertrouwen zijn belangrijk, zodat plannen breed gedragen worden en iedereen zich betrokken voelt.

“Iedere stem is een stem.”

“Het gaat om een goed evenwicht, waarbij je alle perspectieven hoort.”

Vroeg betrokken, duidelijke afspraken

Jullie gaven aan dat het prettig is om al vroeg betrokken te worden bij plannen en besluiten. Zo kunnen wensen en ideeën direct meegenomen worden. Tegelijkertijd is het belangrijk dat vooraf duidelijk is waarover meegedacht kan worden en wat de spelregels zijn. Goede afspraken en heldere kaders zorgen ervoor dat iedereen weet waar ruimte is voor invloed.

“Aan de voorkant kun je veel beter ophalen wat men belangrijk vindt.”

“Maak goede afspraken (kaders) vooraf, als je dat goed doet kun je veel bereiken.”

Bereik en begrijpelijkheid

Tijdens de bijeenkomst werd besproken dat niet alle inwoners nu goed worden bereikt. Taalbarrières en digitale vaardigheden spelen hierbij een rol. Jullie gaven aan dat duidelijke en eenvoudige taal belangrijk is, zodat iedereen begrijpt waar het over gaat. Door verschillende manieren van communiceren te gebruiken, kunnen meer mensen meedoen en zich betrokken voelen.

“Participatie is ook moeilijk woord – wees duidelijk in je taal.”
“Niet iedereen is bereikt (ongeletterdheid).”

Eigenaarschap en toegankelijkheid

Jullie gaven aan graag verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen rol en bijdrage. Actief meedenken en samen met de gemeente werken aan plannen voor het dorp wordt gewaardeerd. De gemeente wordt als toegankelijk ervaren, waardoor het makkelijk is om contact te leggen en samen oplossingen te vinden.

“Eigenaarschap (inwoners hebben ook verantwoordelijkheid).”
“Wij ervaren gemeente als toegankelijk.”

Over Overheidsparticipatie (inwonersinitiatieven)

Overheidsparticipatie betekent dat inwoners zelf initiatieven nemen, waarbij de gemeente een ondersteunende of faciliterende rol heeft.

Samen aan zet

Alleen samen – inwoners en gemeente – kunnen we initiatieven laten groeien en tot een goed resultaat brengen. Samen verantwoordelijkheid nemen en openstaan voor nieuwe ideeën vormen de basis voor succes. De gemeente luistert actief en biedt ruimte aan vernieuwende voorstellen.

“Initiatieven zijn altijd in samenwerking met gemeente – dan dus zelfde eisen.”
“De raad moet altijd openstaan voor nieuwe ideeën.”

Iedereen kan bijdragen

Iedereen die door een initiatief wordt geraakt, moet mee kunnen denken en doen. De gemeente helpt actief mee bij het opzetten en uitvoeren van initiatieven. Zodat iedereen op een manier die bij hen past kan bijdragen. Zo maken we samen plannen die breed gedragen worden en zorgen we voor meer betrokkenheid in Bernheze.

“Wel belangrijk dat iedereen die het raakt betrokken wordt en een inbreng kunnen leveren.”
“Gemeente moet actief helpen bij opzetten en uitvoeren van initiatieven.”

Over uitdaagrecht

Het uitdaagrecht houdt in dat inwoners of maatschappelijke partijen taken van de gemeente kunnen overnemen als ze denken het beter, slimmer of goedkoper te kunnen. Tijdens de bijeenkomst bleek dat hier interesse voor is. Het is wel belangrijk dat er duidelijke afspraken zijn en dat de gemeente helpt met bijvoorbeeld geld, middelen en

goede voorbeelden. Er zijn ook aandachtspunten, zoals regels, het zorgen voor continuïteit en het voorkomen dat taken te versnipperd raken. Het is belangrijk om samen te kijken we hoe we deze uitdagingen kunnen oplossen, zodat initiatieven echt kunnen slagen.

“Ja absoluut staan we hiervoor open.”

“Ondersteuning projectmatig van gemeente – middelen, geld, vervoer, goede voorbeelden!”

“Kan het ook juist niet versnipperen waardoor we schaalvoordeel verliezen.”

Wat vinden jullie?

We hebben ons best gedaan om de inzichten uit de avond zo goed mogelijk samen te vatten. Maar we horen graag wat jullie vinden. Dus heb je vragen, suggesties of wil je gewoon eens verder praten? Dan horen we dat graag.

Nogmaals dank voor je betrokkenheid, je ideeën en je energie. We hopen je snel weer te ontmoeten. In de mail bij dit verslag vinden jullie ons voorstel voor de volgende stap.

Met hartelijke groet,

Team Participatie Bernheze

Bijlage 2 – Checklist Participatiebeleid Bernheze

Overzicht van inwonersinput en verwerking in het Participatiebeleid (Bernheze-stijl).

Thema	Inwonersinput	Verwerkt in beleid?	Waar in beleid?	Wat niet / onvoldoende verwerkt is
Vroeg betrekken + kaders	Wens om aan de voorkant betrokken te worden en duidelijkheid waar invloed ligt.	Ja	Uitgangspunten (3.3); Methodiek stap 1 & 2.	
Maatwerk & variatie	Behoefte aan verschillende manieren van meedoen; geen afvinklijstje.	Ja	Uitgangspunten (3.3); Participatiladder; Methodiek.	
Toegankelijkheid	Duidelijke taal, alternatieve vormen, meerdere ingangen.	Ja	Inclusiviteit & toegankelijkheid (3.3); Methodiek, stap 1.	
Communicatie & terugkoppeling	Heldere uitleg, motivering, zichtbaar maken wat met input gebeurt.	Ja	Uitgangspunten (3.3); Methodiek, stap 3; Motiveringsplicht.	
Respect & gelijkwaardigheid	Samenwerking, elkaar serieus nemen, veilige setting.	Ja	Uitgangspunten (3.3); Hoofdstuk 4.	
Draagvlak & perspectieven	Niet alleen luidste stemmen; evenwichtig ophalen.	Ja	Inclusiviteit (3.3); Methodiek stap 1 & 3.	
Eigenaarschap	Inwoners willen mede-eigenaar zijn.	Ja	Hoofdstuk 4; Overheidsparticipatie.	
Initiatieven (overheidsparticipatie)	Gemeente moet positief meebewegen.	Ja	Hoofdstuk 4.2.2.	
Uitdaagrecht	Meer duidelijkheid over voorwaarden en drempels.	Ja	Hoofdstuk 4.2.3.	
Bereik specifieke groepen	Taalbarrières, laaggeletterdheid, jongeren/ouderen.	Deels	Inclusiviteit (3.3); Methodiek stap 1.	Geen concrete doelgroepstrategieën; geen afspraken over eenvoudige taal. Dit geldt breder dan het participatiebeleid en hoort thuis in de communicatievisie.
Actiegerichtheid	Meer nadruk op doen i.p.v. praten.	Deels	Participatieladder; Overheidsparticipatie.	Geen expliciet principe 'van praten naar doen'. Wel verwerkt in de praktische insteek van de participatie.

Bijlage 3 – Verslag Beleidsproeverij Participatie

Op 11 februari 2026 organiseerde de gemeente Bernheze een beleidsproeverij over het nieuwe participatiebeleid. Tijdens deze bijeenkomst gingen inwoners, adviesorganen en de gemeente met elkaar in gesprek over de eerste versie van het beleid. Het doel van de proeverij was om te toetsen of de voorgestelde uitgangspunten, rollen en werkwijzen aansluiten bij wat eerder in het participatietraject is opgehaald.

In totaal namen 19 personen deel aan de bijeenkomst. De groep bestond uit een mix van ‘gewone’ inwoners, leden van dorps- en wijkraden, vertegenwoordigers van adviesorganen zoals het IPG en de Adviesraad Sociaal Domein en vier raads- of burgerleden. Daarmee was een breed spectrum aan perspectieven uit de Bernhezese samenleving vertegenwoordigd.

De proeverij bestond uit drie rondes waarin telkens een onderdeel van het concept-participatiebeleid centraal stond:

1. Uitgangspunten & beloften – het fundament van het beleid.
2. Rollen, participatievormen & invloed – de samenwerking tussen inwoners en gemeente.
3. Proces & verwachtingen – de vier stappen van de Bernhezer participatiemethodiek.

Aan de hand van werkbladen, opdrachten en gesprekken gaven deelnemers feedback op herkenbaarheid, volledigheid, scherpheid en toepasbaarheid van de voorgestelde beleidsonderdelen. De opbrengsten uit de sessie worden waar mogelijk verwerkt in de volgende versie van het beleid. Natuurlijk laten we weten welke onderdelen worden aangepast en waarom.

Hieronder vindt u per ronde de resultaten op hoofdlijnen.

De vijf beloften

De vijf beloften worden in grote lijnen herkend, maar deelnemers vragen om meer duidelijkheid en concreetheid.

Bij belofte 1 gaat het om wie precies onder ‘iedereen’ valt en hoe minder zichtbare inwoners worden bereikt. Bij belofte 2 en 3 geven deelnemers aan dat helderheid en betrouwbaarheid vooral zichtbaar moeten worden gemaakt in de praktijk. Belofte 4 roept de meeste vragen op: de betekenis en toepasbaarheid van transparantie moeten concreter worden. Bij belofte 5 is behoefte aan uitleg over hoe dienstverlening eenvoudiger wordt en hoe verschillen in kennis tussen inwoners en professionals worden verkleind.

In het geheel vragen deelnemers om een meer praktische vertaling van de beloften, zodat duidelijk wordt wat inwoners hiervan in de uitvoering mogen verwachten.

De zeven uitgangspunten

De opmerkingen laten zien dat de uitgangspunten in de kern worden herkend, maar dat verschillende teksten duidelijker en consistentere kunnen worden verwoord:

- Bij uitgangspunt 1 (Maatwerk en duidelijke afspraken) is behoefte aan helderheid over wie bepaalt en hoe maatwerk zich verhoudt tot vaste stappen.
- Uitgangspunt 2 (Inclusief en toegankelijk) vraagt om scherpere formuleringen over wie wordt bedoeld en op welke manieren inwoners kunnen worden betrokken.
- Bij uitgangspunt 3 (Transparant communiceren en in gesprek blijven) willen deelnemers concreet weten hoelang je in gesprek blijft, waar je op toetst en hoe iedereen wordt bereikt.
- Bij uitgangspunt 4 (Offline en online combineren) mag het echte gesprek nadrukkelijker vooropstaan en is er aandacht nodig voor praktische situaties zoals nee-nee-stickers.
- Uitgangspunt 5 (Kwaliteit bewaken en overbelasting voorkomen): Deelnemers benoemen vooral dat er aandacht moet zijn voor de kennisachterstand tussen inwoners en ambtenaren en hoe die kan worden verkleind. Zij vragen om duidelijkheid over hoe inwoners hierbij worden ondersteund, zodat iedereen goed kan meedoen.
- Bij uitgangspunt 6 (Respect en gelijkwaardigheid) speelt de vraag wie wordt bedoeld met iedereen en hoe het algemeen belang vooraf inzichtelijk wordt afgewogen.
- Uitgangspunt 7 (Samen leren en verbeteren) vraagt om concreter plannen van reflectie en duidelijkheid over de rol van inwoners in het leren.

Tot slot geven deelnemers aan dat kortere en eenvoudiger teksten helpen om de uitgangspunten toegankelijker te maken.

De drie participatievormen

De opmerkingen laten zien dat de drie participatievormen in de basis herkenbaar zijn, maar dat verschillende omschrijvingen duidelijker en consistentere kunnen worden geformuleerd. Bij inwonersparticipatie gaat het om een kleine tekstuele aanscherping. Bij overheidsparticipatie is vooral behoefte aan preciezere formuleringen, zoals het aanpassen van gebruikte termen en duidelijk maken welke vormen van ondersteuning inwoners mogen verwachten. Bij het uitdaagrecht willen deelnemers meer helderheid over wie precies wordt bedoeld met inwoners of organisaties, wat er gebeurt wanneer een voorstel gelijkwaardig is in plaats van beter, en of en hoe de gemeente initiatieven stimuleert. Tot slot wordt genoemd dat de termen zelf voor inwoners verwarrend kunnen zijn, ook al worden ze wel herkend.

De niveaus van invloed

De niveaus van invloed worden in de basis herkend en als nuttig ervaren om vooraf duidelijkheid te geven over de mogelijke rol van inwoners. De opmerkingen laten zien

dat enkele formuleringen in de omschrijvingen kunnen worden aangescherpt, zoals het weglaten van overbodige zinsneden bij 'informerer' en het toevoegen van terugkoppeling bij 'mening vragen'. Bij 'advies vragen' geven deelnemers aan dat inwoners ook in staat moeten worden gesteld om een advies te kunnen geven, eventueel met ondersteuning. Daarnaast ontstaat behoefte aan helderheid over het gebruik van de niveaus: inwoners willen weten welk niveau op welk moment wordt toegepast en waarom. Er is ook de suggestie voor een mogelijk zesde niveau, zoals een referendum of beslissen. Over het geheel genomen worden de niveaus als helder gezien, maar blijft de vraag hoe deze in de praktijk worden gebruikt en uitgelegd.

De rollen van inwoners

De opmerkingen laten zien dat de rollen van inwoners herkenbaar zijn, maar dat verschillende onderdelen duidelijker kunnen worden beschreven.

Bij niet-georganiseerde inwoners geven deelnemers aan dat zij de term niet-georganiseerde inwoners niet passend vinden. Zij stellen voor om te spreken over individuele inwoners. Daarbij vragen zij hoe deze inwoners goed bereikt kunnen worden en hoe zij kunnen bijdragen aan een volledig beeld van wat er in Bernheze leeft. Bij initiatiefnemers geven de deelnemers aan dat de verwijzing naar de Omgevingswet als beperkend kan voelen. Voor dorpsraden en belangenvertegenwoordigers vragen deelnemers om meer aandacht voor wederkerigheid en om formuleringen die beter aansluiten bij hun praktijk, zoals het vervangen van vertegenwoordigen door behartigen en het weglaten van rollen die zij niet kunnen vervullen (helpen inwoners inzicht te krijgen in besluitvorming). Bij adviesgroepen en panels wordt voorgesteld om expliciet te benoemen dat zij zowel gevraagd als ongevraagd adviseren, hun adviezen transparant worden gecommuniceerd, en dat het IPG wordt toegevoegd.

In de reflecties geven deelnemers aan dat de uitwerking herkenbaar is, maar dat regelmatige evaluatie en terugkoppeling gewenst zijn. Daarnaast leven vragen over wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van het participatiebeleid, hoe tot een evenwichtige afweging wordt gekomen en waar inwoners terecht kunnen met vragen.

Overheidsparticipatie

De opmerkingen laten zien dat inwoners de bedoeling van overheidsparticipatie herkennen, maar dat verschillende onderdelen concreter en duidelijker kunnen worden geformuleerd. Deelnemers stellen voor om de term overheidsparticipatie te vervangen door gemeenteparticipatie, omdat dat beter aansluit bij de praktijk. Bij wat initiatiefnemers mogen verwachten, willen zij meer duidelijkheid over de ondersteuning die de gemeente biedt, zoals budget, kennis, handvatten en wie de coördinatie op zich neemt. Ook wordt gevraagd om heldere besluitvorming, bijvoorbeeld door aan te geven of een initiatief een ja, ja mits of nee krijgt.

Bij de eisen voor initiatieven ontstaat de vraag of het woord eisen niet drempelverhogend werkt. Deelnemers wijzen op inconsistent taalgebruik rondom initiatiefnemers, vragen om verduidelijking van termen zoals maatschappelijke meerwaarde en nadelig, en plaatsen opmerkingen bij hoe deze punten worden toegepast in verschillende situaties.

Bij de beschrijving van de rollen die de gemeente kan innemen vragen deelnemers om enkele formuleringen te verduidelijken en beter te laten aansluiten bij de rol van initiatiefnemers. Ook benoemen zij dat sommige rollen gevoelig kunnen liggen, bijvoorbeeld wanneer de gemeente een sturende rol heeft terwijl het eigenaarschap bij inwoners blijft. Daarnaast worden enkele tekstsuggesties gedaan om de beschrijvingen begrijpelijker te maken.

Tot slot geven deelnemers aan dat de huidige omschrijving nog onvoldoende duidelijk maakt waar inwoners precies op kunnen rekenen. Zij vragen om inzicht in de criteria waaraan een initiatief moet voldoen en een helder proces dat uitlegt hoe de gemeente tot een besluit komt.

Het uitdaagrecht

De opmerkingen laten zien dat het uitdaagrecht in de basis wordt herkend, maar dat verschillende onderdelen concreter en duidelijker kunnen worden uitgewerkt. Deelnemers merken op dat in het hele beleidsstuk verschillende termen worden gebruikt (zoals inwoners, samenleving en iedereen) en dat het helpt om hierin één lijn te kiezen. Bij de voorwaarden voor het indienen van een uitdaging is behoefte aan meer duidelijkheid: moet aan alle punten worden voldaan, wanneer is er sprake van steun, wat verstaan we onder maatschappelijke waarde en wanneer is iets schadelijk voor anderen? Ook wordt gevraagd naar de rol van kosten en of particuliere initiatiefnemers zonder rechtsvorm worden uitgesloten.

Bij het onderdeel leren en ontwikkelen geven deelnemers aan dat het belangrijk is om duidelijk te maken van wie wordt geleerd, voorbeelden te geven en overbodige woorden zoals in principe weg te laten. Er is daarnaast behoefte aan inspiratie van andere gemeenten. Tot slot zijn er aanvullende vragen over de plek van het uitdaagrecht binnen het participatiekader, zoals of het een vorm van overheidsparticipatie is en wat het onderscheid is tussen de korte en lange termijn.

De Bernhezer participatiemethodiek

De opmerkingen laten zien dat deelnemers veel van de tips per stap herkennen, maar dat er volgens hen op verschillende punten aanvullingen of verduidelijkingen nodig zijn om het geheel compleet te maken. Bij stap 1 (verkennen en plan van aanpak) herkennen zij de genoemde aandachtspunten, maar noemen zij aanvullingen zoals het samen verkennen met de omgeving, het delen van bestaande kennis en de vraag hoe een divers bereik in de praktijk wordt georganiseerd. Bij stap 2 (participatieontwerp) sluiten de tips aan, maar geven deelnemers aan dat rollen duidelijker mogen worden gespecificeerd en dat niet alles als nieuwe tip hoeft te worden benoemd als het te vanzelfsprekend is.

Bij stap 3 (realisatie en terugkoppeling) worden de tips herkend, maar vragen deelnemers om aan te vullen hoe evenwichtige inbreng daadwerkelijk wordt bereikt en hoe afwegingen worden gemaakt. Ook noemen zij dat onafhankelijke experts soms welkom zijn. Bij stap 4 (evalueren en leren) sluiten de genoemde tips grotendeels aan, maar vragen deelnemers om toe te voegen dat inwoners de evaluatie actief moeten ontvangen en dat de tip over echte dialoog in feite voor alle stappen geldt.

Daarnaast worden enkele algemene opmerkingen genoemd, zoals het risico dat inwoners participatie kunnen verwarren met hun zin krijgen, de vraag hoe het proces in de praktijk werkt en wie verantwoordelijk is. Ook noemen deelnemers het belang van een plan-do-check-act-benadering om systematisch te leren van projecten. De reacties laten zien dat de tips in de basis worden herkend, maar dat bewoners op verschillende punten aanvullende suggesties hebben om de methodiek vollediger, duidelijker en praktischer te maken.

Over de beleidsproeverij

De reacties op de beleidsproeverij liepen uiteen. Drie groepen gaven aan dat zij het prettig en leuk vonden om op deze manier mee te kijken met het beleid. Zij waarden de vorm en vonden het zinvol om actief mee te denken. Eén van deze groepen benoemde wel dat het veel informatie was om in korte tijd te verwerken. Zij deden als tip om te werken met een opzet waarbij elke groep één onderdeel verdiept en de opbrengsten daarna samen worden gedeeld.

Een andere groep vond de bijeenkomst minder prettig. Zij gaven aan dat de hoeveelheid informatie in korte tijd te groot was en dat het fijner was geweest om vooraf al iets te lezen, zodat zij zich konden voorbereiden en hun gedachten konden ordenen.

Bijlage 4 – Samenvattende reactie op de beleidsproeverij

Tijdens de beleidsproeverij hebben inwoners, adviesorganen en andere betrokkenen uitgebreid meegedacht over het concept-participatiebeleid. We zijn blij met deze betrokkenheid en hebben alle opmerkingen zorgvuldig gelezen en besproken. Hieronder laten we zien hoe we met de inbreng zijn omgegaan. Zo hopen we duidelijk te maken dat suggesties serieus zijn genomen, ook als ze niet altijd letterlijk zijn overgenomen. In de tabel hieronder leest u per onderwerp wat we hebben aangepast of verwerkt, en welke punten we bewust niet hebben vastgelegd of vooral hebben toegelicht.

Onderwerp	Wat hebben we aangepast of verwerkt?	Wat hebben we bewust niet vastgelegd of vooral toegelicht?
Beloften en uitgangspunten	De teksten zijn op meerdere plekken verduidelijkt en consistenter gemaakt. We hebben concreter beschreven wat de gemeentelijke beloften betekenen voor participatie, bijvoorbeeld als het gaat om inclusie, duidelijkheid, transparantie en terugkoppeling.	De beloften zelf zijn niet gewijzigd, omdat dit bestaande gemeentelijke beloften zijn die voor alles gelden wat de gemeente doet. Vragen hierover zijn vooral beantwoord door betere uitleg in het beleid.
Inclusie en toegankelijkheid	We hebben het taalgebruik aangepast en duidelijker gemaakt dat er verschillende manieren zijn om mee te doen. Ook is explicieter benoemd dat we bestaande kennis delen, zodat meedoen voor meer mensen mogelijk wordt.	Suggesties die participatie verplicht of normerend zouden maken, zijn niet overgenomen. We willen participatie uitnodigend houden en ruimte laten voor eigen keuzes.
Transparantie en terugkoppeling	We hebben aangescherpt dat de gemeente vooraf duidelijk is over het proces en de ruimte voor invloed, en dat altijd wordt teruggekoppeld wat met de inbreng is gedaan.	Er zijn geen vaste regels opgenomen over hoe lang gesprekken duren of hoe vaak contact is. Dit verschilt per onderwerp en per traject.
Participatievormen en rollen	De omschrijvingen van participatievormen en rollen zijn verduidelijkt en beter op elkaar afgestemd, zodat inwoners en initiatiefnemers beter weten waar zij aan toe zijn.	Niet alle voorgestelde rollen of details zijn vastgelegd, om te voorkomen dat het beleid te uitvoerend wordt en te weinig ruimte laat voor maatwerk.
Uitdaagrecht	De voorwaarden en toelichting zijn verduidelijkt, zodat beter te begrijpen is wanneer een uitdaging mogelijk is en welke afwegingen de gemeente daarbij maakt.	Er is geen vast onderscheid gemaakt tussen korte en lange termijn. In plaats daarvan kijkt de gemeente per uitdaging naar de impact, haalbaarheid en borging.
Bernhezer participatiemethodiek	De vier stappen van de participatiemethodiek zijn op enkele punten aangescherpt en aangevuld op basis van de inbreng, bijvoorbeeld bij het samen verkennen en bij evalueren en leren.	Niet alle suggesties zijn als vaste werkwijze opgenomen. Sommige punten vroegen vooral om uitleg over hoe de gemeente in de praktijk werkt.

Een deel van de input vroeg vooral om verduidelijking

Ten slotte waren er vragen en opmerkingen die minder gingen over aanpassen van de tekst en meer over uitleg: hoe zorgen we voor evenwichtige inbreng, hoe komt een afweging tot stand, wat betekent transparantie in de praktijk en waar kunnen inwoners terecht met vragen? Deze punten zijn benut om explicieter toe te lichten hoe de gemeente participatie toepast, welke afwegingen daarbij worden gemaakt en welke rol participatie daarin speelt. In het beleid is daarom op meerdere plekken verduidelijking toegevoegd, bijvoorbeeld over terugkoppeling, het wegen van belangen en de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Met deze aanpak is het participatiebeleid aangescherpt op inhoud en duidelijkheid, terwijl het zijn karakter als richtinggevend en lerend kader behoudt.

Bijlage 2

Participatieladder

1. Informeren

Het eerste niveau gaat over het proactief en duidelijk informeren van inwoners. Informatie wordt begrijpelijk gedeeld, zodat inwoners kunnen volgen wat er speelt en vragen of zorgen kunnen uiten. vragen stellen of zorgen uiten.

“Ik wil weten wat er gaat gebeuren in mijn buurt, zodat ik kan inschatten wat dat voor mij betekent.”

2. Mening vragen

Wanneer de gemeente wil peilen wat inwoners denken, wordt actief gevraagd om feedback. Deze input wordt meegenomen in de besluitvorming, waardoor keuzes beter aansluiten bij de wensen van de samenleving en bij vormgeving van plannen.

“Het voelt goed dat mijn mening gehoord wordt, mijn idee doet ertoe.”

3. Advies vragen

Soms is er behoefte aan diepere inbreng. Dan nodigt de gemeente inwoners uit om inhoudelijk advies te geven. Hun kennis en ervaring helpen plannen te verbeteren. We leggen vervolgens uit hoe het advies wordt meegenomen, of waarom er eventueel van wordt afgeweken.

“Onze ervaring telt; wij kennen onze buurt door en door en weten wat er nodig is.”

4. Co-produceren

Bij sommige projecten werken inwoners en gemeente samen aan oplossingen vanaf de planvormingsfase. In dit niveau zijn inwoners niet enkel adviseurs, maar actieve bouwers van de plannen.

“Samen co-produceren helpt ons plannen maken die echt aansluiten.”

5. Meebeslissen

Bij beslissingen over het eindresultaat kunnen inwoners directe invloed uitoefenen op keuzes. Het is duidelijk welke ruimte zij hebben en hoe hun stem wordt meegenomen.

“Wanneer je echt mee mag beslissen, zie je dat je inbreng terugkomt in het eindresultaat.”